

LECH A. WALKIEWICZ

orcid: 0000-0001-5274-1845

e-mail: l.walkiewicz@bn.org.pl

Katalogowanie przedmiotowe publikacji z zakresu historii z wykorzystaniem Deskryptorów Biblioteki Narodowej

DOI: 10.36155/RBN.52.00005

Wstęp

W ciągu ostatnich kilku lat w znaczący sposób zmieniono w Bibliotece Narodowej metodykę opracowywania rzeczowego publikacji. Dotyczy to między innymi prac z zakresu historii. Jest to związane z bardzo istotną transformacją, jaką było przejście od wykorzystywania w procesie katalogowania publikacji Języka Haseł Przedmiotowych Biblioteki Narodowej (JHP BN) do stosowania Deskryptorów Biblioteki Narodowej (DBN). Ten drugi język informacyjno-wyszukiwawczy został wprowadzony na początku 2017 roku¹. W okresie nieco wcześniejszym prowadzono prace przygotowawcze, które zaowocowały między innymi teoretycznym uzasadnieniem zmiany i wysunięciem różnych propozycji rozwiązań².

1 K. Mituś, *Deskryptory Biblioteki Narodowej – geneza, tło teoretyczne i krótkie omówienie nowego sposobu opisu rzeczowego*, „Fides. Biuletyn Bibliotek Kościelnych” 2017, t. 23, nr 1 (44), s. 121–144 – https://www.fides.org.pl/pdf/biuletyn/mitus_2017_1.pdf [dostęp: 21.01.2021]; A. Berkietta, *Rok pracy z deskryptorami w Biblioteki Narodowej*, „Biblioteekarz” 2018, nr 2, s. 4–7 – http://pliki.sbp.pl/ac/Biblioteekarz_2018_02.pdf [29.03.2021]. Ponadto zob. między innymi: M. Nasiłowska, *National Library of Poland and KABA subject heading languages and their evolution towards National Library of Poland Descriptors*, „Polish Libraries” 2020, vol. 8, s. 6–63 – https://polishlibraries.bn.org.pl/upload/pdf/18331_Maria%20Nasi%C5%82owska_THE%20NATIONAL%20LIBRARY_p.7%E2%80%9363.pdf [11.02.2021].

2 M. Cichoń, J. Kalinowski, G. Federowicz, *Katalogowanie oparte na encjach*, „Rocznik Biblioteki Narodowej” 2014, t. 45, s. 151–200 – https://rocznik.bn.org.pl/upload/pdf/40658_Rocznik_45_s.%20

Wprowadzenie DBN w miejsce JHP BN wiązało się z obserwacją i analizą zachowań czytelników oraz z chęcią dostosowania się narodowej ksiąźnicy do potrzeb współczesnego użytkownika. Hasła zostały podzielone na mniejsze jednostki, stanowiące oddzielne punkty dostępu. System prekoordynowany został zastąpiony przez system postkoordynowany. Dzięki tym zmianom użytkownik sam może ustalić strategię wyszukiwawczą oraz wykorzystać możliwości wyszukiwania fasetowego. W praktyce wiąże się to z przeszukiwaniem dostępnego w internecie katalogu bibliotecznego i zawężaniem efektów kwerendy przy pomocy filtrów³.

Utworzono serwis internetowy Biblioteki Narodowej, który poświęcono zasadom katalogowania, obszernie prezentując przy tym problematykę tworzenia i stosowania deskryptorów⁴. W dalszej części niniejszej pracy wystąpią liczne odwołania do informacji i zasad, które zaprezentowano na różnych podstronach wspomnianego serwisu.

Część 1. Typy deskryptorów, które są stosowane podczas katalogowania publikacji z zakresu historii

Deskryptory formy / rodzaju / gatunku

W pierwszym polu 380 rekordu bibliograficznego podajemy charakterystyki bardzo ogólne: *Książki, E-booki czy Artykuły*. W drugim polu 380 umieszczamy

151-200.pdf [22.01.2021]. Ponadto zob. między innymi: *Deskryptory Biblioteki Narodowej. Propozycja zmian w opracowaniu zbiorów bibliecznych w dobie sieci semantycznej. Program konferencji* [20–21 kwietnia 2015] – <https://www.bn.org.pl/download/document/1429271500.pdf> [09.02.2021]; Pracownia Deskryptorów Biblioteki Narodowej, *Zasady indeksowania deskryptorami Biblioteki Narodowej*, Warszawa 2015 – http://www.konsorcjum.sowwwa.pl/files/Zasady_DBN.pdf [09.02.2021]; K. Trzaska, *Deskryptory Biblioteki Narodowej integracja potrzeb czytelników i bibliotekarzy* [skrót referatu] – http://www.mfb.confer.uj.edu.pl/documents/124884102/134559553/abs_trzaska.pdf/3c417755-eaac-4d91-9673-87765f751739 [22.01.2021].

3 Biblioteka Narodowa. Dla bibliotekarzy. Deskryptory BN – <https://www.bn.org.pl/dla-bibliotekarzy/deskryptory-bn> [26.01.2021]. Porównaj uwagi na temat opracowania przedmiotowego, zmian strategii wyszukiwawczych i roli faset w czasach dynamicznie rozwijającego się internetu i użytkowników wyszukiwarek Google'a: A. Bober, Ż. Kubic, A. Podstawka-Sobiło, *Opracowanie przedmiotowe zbiorów bibliecznych na świecie – przegląd tendencji*, „Rocznik Biblioteki Narodowej” 2017, t. 48, s. 11, 13–15, 23, *passim* – https://rocznik.bn.org.pl/upload/pdf/54971_Rocznik%2048_11-26.pdf [29.03.2021]; K. Mituś, *Deskryptory Biblioteki Narodowej...*, s. 126–129, 135, 140–141 [21.01.2021]. Porównaj też refleksje ogólniejszej natury, poruszające problemy współczesnych wyzwań i metod dostosowywania się bibliotek do potrzeb użytkowników czasów internetu: T. Makowski, *Kierunek zmian w bibliotekach. Krótki wykład*, „Rocznik Biblioteki Kraków” 2018, t. 2, s. 228–230 – <http://www.rocznik.biblioteka.krakow.pl/wp-content/uploads/pdf/2018-tomasz-makowski-kierunek-zmian-w-bibliotekach-krotki-wyklad.pdf> [31.03.2021].

4 Biblioteka Narodowa. Przepisy katalogowania – <http://przepisy.bn.org.pl/> [09.02.2021].

już nieco węższe określenie formy publikacji. W przypadku prac z zakresu historii najczęściej jest nim pojedynczy deskryptor z grupy: *Publikacje naukowe*, *Publikacje popularnonaukowe*, *Publikacje informacyjne*, *Publikacje dydaktyczne* lub *Literatura faktu*, *eseje*, *publicystyka*⁵.

W uzasadnionych przypadkach można połączyć dwa, a nawet trzy wspomniane deskryptory formy. Przykładem może być słownik biograficzny, który może okazać się publikacją informacyjną, a także – w części przypadków – naukową (o czym mogą świadczyć między innymi bibliografie zamieszczone pod kolejnymi biogramami, odpowiedni wstęp i zawarta na stronie redakcyjnej informacja o recenzjach naukowych pracy).

Innym przykładem jest książka będąca syntezą, a zarazem podręcznikiem akademickim. Może to być, przykładowo, publikacja naukowa dotycząca historii powszechnej epoki, która jest polecana jako podręcznik dla studentów. Rekord bibliograficzny takiej pracy otrzyma trzy pola 380:

```
380_$$$ Książki
380_$$$ Publikacje dydaktyczne
380_$$$ Publikacje naukowe
385_$$m Poziom nauczania $$$ Szkoły wyższe
655_7 $$$ Podręcznik $$2 DBN
655_7 $$$ Synteza $$2 DBN
```

Czasami można też połączyć deskryptor formy *Literatura faktu*, *eseje*, *publicystyka* z dodatkowym deskryptorem *Publikacje naukowe*. Mowa tutaj o wydawnictwach źródłowych, na które składają się odpowiednio dobrane i naukowo opracowane: pamiętniki, wspomnienia, dzienniki czy listy (przynależące z reguły do grupy: *Literatura faktu*, *eseje*, *publicystyka*).

Zasadniczo nie łączy się ze sobą dwóch deskryptorów formy, którymi są: *Publikacje naukowe* oraz *Publikacje popularnonaukowe*.

Do pola 655 rekordu bibliograficznego pracy wczytuje się deskryptor określający typ (gatunek / rodzaj) publikacji, ewentualnie także typ źródła historycznego. W przypadku interesujących nas prac z zakresu historii może to być: *Opracowanie*, *Monografia*, *Synteza*, *Podręcznik*, *Praca zbiorowa*, *Materiały*

5 Na temat zasad stosowania deskryptorów określających formę dzieła, które są wykorzystywane podczas katalogowania publikacji (nie tylko tych z zakresu historii) zob.: Biblioteka Narodowa. Przepisy katalogowania. Aneksy. 1. Forma dzieła – <http://przepisy.bn.org.pl/aneksy#1-forma-dzieła> [27.01.2021].

konferencyjne, Księga pamiątkowa, Artykuł problemowy, Artykuł monograficzny, Biografia, Pamiętniki i wspomnienia, Słownik biograficzny, Słownik historyczno-geograficzny, Katalog wystawy, Wydawnictwo źródłowe, Edycja krytyczna, Kronika lub inny deskryptor określający typ publikacji lub źródła historycznego⁶.

Warto tu zwrócić uwagę, że niekiedy, aby dobrze opisać publikację, tworzy się nowy deskryptor typu publikacji lub źródła historycznego. Przykładowo, aby dobrze skatalogować pewną naukową edycję latopisu, utworzono nowy deskryptor *Latopis* i wprowadzono go do pola 655 opisu bibliograficznego. Katalogujący nie miał wszakże przed sobą samego (oryginalnego) latopisu, lecz jego współczesną, naukowo opracowaną edycję, zawierającą między innymi tekst w języku staroruskim oraz jego polski przekład. W związku z powyższym w dodatkowych dwóch polach 655 opisu bibliograficznego znalazły się: *Edycja krytyczna* i *Wydawnictwo źródłowe*⁷.

Do takich sytuacji należy podchodzić bardzo ostrożnie. Nie należy wprowadzać do bazy DBN zbędnych deskryptorów gatunku / rodzaju. Najpierw należy dobrze sprawdzić, czy nie da się w sposób dostateczny scharakteryzować typu opracowywanej publikacji przy pomocy dotychczasowych zasobów bazy DBN.

Warto tu też zwrócić uwagę na reguły stosowania ważnego dla historyków deskryptora, jakim jest *Edycja krytyczna*. Dotyczy on tylko publikacji naukowych. Wprawdzie występuje wspólnie z *Wydawnictwem źródłowym*, ale zarazem jest do niego dodawany tylko w niektórych przypadkach.

Wydawnictwo źródłowe może mieć charakter naukowy, ale nie musi – czasami jest publikacją popularnonaukową⁸. Jak już zasygnalizowano, inaczej jest w przypadku *Edycji krytycznej*. Dotyczy ona tylko części naukowych wydawnictw źródłowych. Po przeprowadzeniu dyskusji w gronie przedstawicieli różnych dyscyplin humanistycznych, na stronie przepisów katalogowania Biblioteki Narodowej pod terminem edycja krytyczna zapisano:

6 Na temat *Opracowania, Monografii, Syntezy* oraz szeregu innych deskryptorów określających typy prac, które są wykorzystywane podczas katalogowania publikacji (nie tylko tych z zakresu historii) zob.: Biblioteka Narodowa. Przepisy katalogowania. Aneksy. 3. Typy publikacji naukowych i publicystyki – <http://przepisy.bn.org.pl/aneksy#3-typy-publicacji-naukowych-i-publicystyki> [27.01.2021].

7 „*Latopis nowogrodzki pierwszy*” starszej redakcji. *Unikatowy zabytek piśmiennictwa staroruskiego i jego polski przekład*, [opracowali] Z. A. Brzozowska, I. N. Petrov, przy współpracy J. Morawickiego, Łódź 2019. Przykład z katalogu Biblioteki Narodowej.

8 Warto tu przytoczyć definicję, jaką pod terminem wydawnictwo źródłowe zapisano w przepisach Biblioteki Narodowej: „Celowo opublikowane źródła historyczne, którym towarzyszy opracowanie naukowe lub popularnonaukowe.” – Biblioteka Narodowa. Przepisy katalogowania. Aneksy. 3. Typy publikacji naukowych i publicystyki. Wydawnictwo źródłowe – <http://przepisy.bn.org.pl/aneksy#wydawnictwo-zrodlowe> [28.01.2021].

Naukowa edycja tekstu naukowego, utworu literackiego lub źródła historycznego (także dawnych aktów prawnych), zawierająca ten tekst w języku oryginalnym, opatrzona komentarzami i przypisami, a często także interpretacjami i różnymi lekcjami tekstu. Autor edycji krytycznej zawsze wskazuje na metody wykorzystane do ustalenia przeznaczonej do druku wersji tekstu.

Każda edycja krytyczna otrzymuje także deskryptor „wydawnictwo źródłowe”⁹.

Deskryptory wprowadzane do pól 600-651 i 658 opisu bibliograficznego publikacji

Podczas katalogowania publikacji z zakresu historii najczęściej określa się zarówno właściwy obszar tematyczny publikacji, jak i chronologię treści oraz zakres geograficzny. Niejednokrotnie wskaźnikiem jest już sam tytuł książki, artykułu czy e-booka. Uwaga ta odnosi się szczególnie do prac naukowych. Oczywiście mowa tutaj o takiej publikacji, której tytuł został konkretnie i poprawnie sformułowany (co można skontrolować poprzez przejrzanie opracowywanej pozycji, ze szczególnym uwzględnieniem spisu treści, wstępu i podsumowania / zakończenia, a także niekiedy streszczenia pracy czy nawet zamieszczonych na czwartej stronie okładki fragmentów recenzji naukowych).

Typy deskryptorów, które są najczęściej wykorzystywane podczas opisu tematu i treści publikacji historycznej, to:

- deskryptor osobowy (wczytywany do pola 600 opisu bibliograficznego publikacji),
- deskryptor korporatywny (wczytywany do pola 610),
- deskryptor przedmiotowy (wczytywany do pola 650)

oraz

- deskryptor chronologiczny (wczytywany do pola 648),
- deskryptor geograficzny (wczytywany do pola 651),

a także

- deskryptor ujęciowy (związany z polem 658).

9 Biblioteka Narodowa. Przepisy katalogowania. Aneksy. 3. Typy publikacji naukowych i publicystyki. Edycja krytyczna – <http://przepisy.bn.org.pl/aneksy#edycja-krytyczna> [09.02.2021].

Trzy pierwsze typy deskryptorów na ogół charakteryzują temat / problem poruszony w publikacji historycznej, dwa następne osadzają go w czasie i przestrzeni, a ostatni typ deskryptora wskazuje na sposób ujęcia tematyki pracy oraz w sposób ogólny przypisuje ją do dziedziny nauki, sztuki czy sfery aktywności człowieka.

Jest to oczywiście pewnego rodzaju uproszczony, modelowy sposób patrzenia na charakterystykę tematu i treści publikacji historycznej. Książka niekiedy będzie po prostu syntezą dziejów danego państwa w konkretnej epoce – wtedy głównym deskryptorem określającym temat (przedmiot) stanie się deskryptor geograficzny (państwo)¹⁰. W takiej sytuacji na ogół towarzyszyć mu będą określające epokę deskryptory chronologiczne, a także deskryptor typu (gatunku) *Synteza* oraz deskryptor ujęciowy *Historia*.

Inne typy deskryptorów wprowadzane do pól 6XX rekordu bibliograficznego są zdecydowanie rzadziej stosowane podczas opracowywania rzeczowego publikacji historycznych. Do takich należą: wczytywany do pola 600 deskryptor konkretnego dzieła danego autora czy umieszczany w polu 630 deskryptor określonego tytułu. Tego typu wzorce mogą być użyte podczas katalogowania analitycznej pracy historycznej poświęconej, przykładowo, określonej kronice średniowiecznej lub recenzowanej książce współczesnej. Podczas opracowywania rzeczowego publikacji historycznych rzadko stosuje się również deskryptor imprezy. Wprowadzamy go do pola 611 między innymi wówczas, kiedy tematem katalogowanej książki będzie konferencja naukowa, któryś z kolejnych zjazdów PZPR czy określony sobór¹¹.

Wracając do deskryptorów bardzo często stosowanych w praktyce katalogowania prac historycznych, warto nieco bliżej przyjrzeć się deskryptorowi osobowemu¹². Jest to kluczowy deskryptor w opisie rzeczowym biografii czy pamiętników i wspomnień¹³ (co oczywiście nie zmienia faktu, że deskryptory

10 Porównaj: M. Cichoń, J. Kalinowski, G. Federowicz, *Katalogowanie oparte na encjach...*, s. 183–184.

11 Szerzej na temat typów i zasad tworzenia różnych deskryptorów wczytywanych do pól 600–658 opisu bibliograficznego publikacji (niekoniecznie historycznych) zob.: Biblioteka Narodowa. Przepisy katalogowania. Deskryptory. Zasady tworzenia deskryptorów BN – <http://przepisy.bn.org.pl/deskryptory/zasady-tworzenia-deskryptorow-bn> [01.04.2021].

12 Na temat szczegółowych zasad tworzenia deskryptorów osobowych zob.: Biblioteka Narodowa. Przepisy katalogowania. Deskryptory. Zasady tworzenia deskryptorów BN. 2. Deskryptor osobowy – <http://przepisy.bn.org.pl/deskryptory/zasady-tworzenia-deskryptorow-bn#2-deskryptor-osobowy> [01.04.2021].

13 Szerzej na temat katalogowania pamiętników i wspomnień, dzienników oraz autobiografii z użyciem DBN zob.: M. Bandura, *Formy autobiograficzne a katalogowanie z wykorzystaniem Deskryptorów Biblioteki Narodowej*, „Rocznik Biblioteki Narodowej” 2019, t. 50, s. 11–22 – https://rocznik.bn.org.pl/upload/pdf/38972_Rocznik_50_s.%2011%E2%80%9320Micha%C5%82%20Bandura.pdf [11.02.2021].

osobowe stosuje się powszechnie również podczas katalogowania innego typu publikacji).

Mowa tutaj nie tylko o najczęściej stosowanym deskrypcyjnym osobowym na konkretną postać, lecz także o deskrypcyjnym osobowym na daną rodzinę, ród (Radziwiłłowie) lub dynastię (Piastowie czy Habsburgowie).

Konkretna postać, dla której tworzy się deskrypcyjny, nie musi być dobrze znana. W bazie DBN funkcjonują obok siebie wzorce na władców, słynnych polityków czy dowódców wojskowych z deskrypcyjnymi dotyczącymi konkretnych, aczkolwiek niemal nieznanymi osobami. Czasami są one tylko autorami prac, niejednokrotnie jednak same są postaciami, które należy obowiązkowo wczytać do pola 600 opisu bibliograficznego, tworząc opis rzeczowy publikacji. Przykładem może być książka autorstwa mało znanej osoby, która przeżyła II wojnę światową i spisała własne wspomnienia dotyczące okupacji niemieckiej.

Podobnie jak deskrypcyjny jest kluczowym deskrypcyjnym w przypadku katalogowania przedmiotowego publikacji poświęconych konkretnym osobom, tak deskrypcyjny korporacyjny¹⁴ jest podstawowym deskrypcyjnym wczytanym do pola 610 opisu bibliograficznego prac poświęconych dziejom konkretnych organizacji, instytucji, partii politycznych, jednostek wojskowych czy podobnych ciał zbiorowych, które posiadają określoną nazwę własną.

Poniżej przykładowe deskrypcyjny korporacyjne z bazy DBN, które mogą być użyte podczas katalogowania publikacji z zakresu historii:

- *Hanza,*
- *Krzyżacy,*
- *Liga Narodów,*
- *Wydział Nauk Historycznych (Uniwersytet Mikołaja Kopernika ; Toruń),*
- *Instytut Historii i Archiwistyki (Uniwersytet Mikołaja Kopernika ; Toruń),*
- *Wojsko Księstwa Warszawskiego,*
- *Wojsko Polskie (1918-1939),*
- *42 Pułk Piechoty im. Jana Henryka Dąbrowskiego (Wojsko Polskie ; 1918–1939),*
- *Muzeum Wojska Polskiego (Warszawa),*
- *PZPR,*
- *NSZZ „Solidarność”.*

14 Na temat deskrypcyjny korporacyjnych oraz zasad ich tworzenia zob.: Biblioteka Narodowa. Przepisy katalogowania. Deskrypcyjny. Zasady tworzenia deskrypcyjny BN. 3. Deskrypcyjny korporacyjny – <http://przepisy.bn.org.pl/deskrypcyjny/zasady-tworzenia-deskrypcyjny-bn#3-deskrypcyjny-korporacyjny> [01.04.2021].

Jak można zauważyć, niektóre wymienione deskryptory mają węższy zakres znaczeniowy niż inne. Widać to na przykładach wydziału i instytutu UMK oraz konkretnego wojska i wzmiankowanego określonego pułku, będącego jego częścią.

W przypadku katalogowania pracy na temat historii konkretnej jednostki wojskowej z czasów II RP, do jej opisu bibliograficznego na ogół wprowadzimy tylko deskryptor korporatywny konkretnej jednostki, nie zaś całego wojska (którego była częścią).

Wypada jednak zwrócić uwagę na swego rodzaju wyjątek od tej reguły. Wprowadzenie obok siebie obu deskryptorów byłoby uzasadnione wtedy, kiedy dzieje danej jednostki wojskowej – przykładowo wspomnianego powyżej konkretnego pułku – byłyby osadzone w bardzo szerokim kontekście historii całych ówczesnych sił zbrojnych danego państwa. Mowa o takiej sytuacji, w jakiej czytelnik, który wyszuka i zobaczy w katalogu nasz opis bibliograficzny, a następnie sięgnie do wspomnianej pracy, znajdzie nie tylko szereg informacji na temat dziejów danego pułku, lecz także obszernie omówienie zagadnień na temat historii całego wojska. W takim uzasadnionym przypadku celowe okaże się wczytanie do opisu bibliograficznego publikacji historycznej obu deskryptorów korporatywnych – i tego o węższym, i tego o szerszym zakresie znaczeniowym. Do takich rozwiązań należy podchodzić ostrożnie. Czytelnik nie powinien zawieść się na opisie bibliograficznym z katalogu i istotnie znaleźć w pracy informacje dotyczące i historii całego wojska, i konkretnego pułku – nie zaś tylko informacje o dziejach danej jednostki wojskowej oraz jedynie wzmianki na temat ówczesnych sił zbrojnych.

Temat publikacji historycznej to najczęściej problem z zakresu historii, konkretne wydarzenie historyczne, dzieje organizacji, życie danego człowieka czy losy określonej zbiorowości. Wszystkie te zagadnienia są na ogół osadzone w czasie i przestrzeni. W przypadku katalogowania prac historycznych niemal zawsze wykorzystujemy – obok innych – także deskryptory geograficzne i chronologiczne. Deskryptory tego typu nie są stosowane tylko czasami – takim wyjątkiem może okazać się „teoretyczny” podręcznik akademicki, traktujący na temat metodologii historii czy metodyki pracy naukowej historyka. Określenie chronologii okaże się zbędne także wtedy, kiedy publikacja będzie poświęcona dziejom świata¹⁵. Mowa tu wszakże o sytuacjach wyjątkowej – na ogół określenie

15 Biblioteka Narodowa. Przepisy katalogowania. Deskryptory. Zasady tworzenia deskryptorów BN. 7. Deskryptor chronologiczny. 7.1 Forma deskryptora – <http://przepisy.bn.org.pl/deskryptory/zasady-tworzenia-deskryptorow-bn#71-forma-deskryptora> [30.03.2021].

chronologii i zakresu geograficznego jest obligatoryjne podczas katalogowania prac historycznych.

Dla określenia czasów najstarszych, na przykład dotyczących panowania Hammurabiego, należy wprowadzić do pola 648 opisu bibliograficznego deskryptor *do 801 p.n.e.* Dla okresu od 800 roku p.n.e. do roku 1900 baza DBN przewiduje deskryptory na poszczególne stulecia, przykładowo *500-401 p.n.e.* czy *1501-1600*. Poza tym stworzono deskryptor na cały wiek XX (*1901-2000*) oraz kolejne deskryptory na jego sześć podokresów (*1901-1914, 1914-1918, 1918-1939, 1939-1945, 1945-1989, 1989-2000*). Za podstawę dla periodyzacji XX stulecia posłużyły kluczowe daty z historii Polski oraz dziejów powszechnych. Czasy najnowsze są reprezentowane przez deskryptor *2001-16*.

Bardzo znaczna część publikacji historycznych jest poświęcona właśnie dziejom XX wieku, toteż wydzielenie w bazie DBN podokresów związanych z najistotniejszymi datami dla historii tego stulecia było jak najbardziej wskazane.

Warto nadmienić, że dla prac dotyczących jednego, dwóch lub trzech wydzielonych podokresów XX wieku, do pola 648 stosuje się deskryptor dotyczący całego stulecia XX oraz dodatkowo deskryptor/-y jednego, dwóch lub trzech jego podokresów. Jeżeli zasadniczy zakres chronologiczny treści publikacji wykracza poza trzy podokresy, należy zastosować tylko jeden deskryptor – cały XX wiek.

Jak widać, związane z polem 648 deskryptory z bazy DBN przewidują podanie chronologii treści w postaci wspomnianych stuleci oraz krótszych lub dłuższych podokresów. Dokładniejsze zakreślenie chronologii treści publikacji dokonuje się poprzez odpowiednie wypełnienie pola 045 opisu bibliograficznego. Można wówczas podać szczegółową chronologię, jak rok, dwa określone lata lub swobodnie określany krótszy czy dłuższy okres (przykładowo: *1912–1937*)¹⁷.

Warto podkreślić, że w trakcie określania chronologii treści publikacji należy zwrócić uwagę na to, co jest zasadniczym zakresem chronologicznym, a co jedynie pobocznym. Jak zaznaczono na stronie przepisów Biblioteki Narodowej, podczas określania chronologii treści, nie uwzględnia się „pobocznych dat i zakresów chronologicznych, które mogą powodować nadmiar informacji”¹⁸.

16 Ibidem.

17 Szerzej zob.: Biblioteka Narodowa. Przepisy katalogowania. Materiały metodyczne. Chronologia – <http://przepisy.bn.org.pl/materiały-metodyczne/chronologia> [08.02.2021].

18 Biblioteka Narodowa. Przepisy katalogowania. Materiały metodyczne. Chronologia. 2. Chronologia treści – <http://przepisy.bn.org.pl/materiały-metodyczne/chronologia#2-chronologia-tresci> [10.03.2021].

Przykładowo, w pracy poświęconej udziałowi Polaków w I wojnie światowej i odzyskaniu przez Polskę niepodległości w 1918 roku, szczegółowy zakres chronologiczny określimy zapewne tylko na lata 1914–1918, pomimo tego, że prawdopodobnie na pierwszych stronach książki znajdą się wzmianki o czasach zaborów, czy nawet rozbiorów z lat 1772–1795. Autor musiałby znaczną część swojej pracy poświęcić wydarzeniom historycznym wykraczającym poza okres 1914–1918, abyśmy – katalogując wspomnianą publikację – rozszerzyli ów pięcioletni zakres chronologiczny treści.

Można wyróżnić dwa typy deskryptorów geograficznych¹⁹ stosowanych w polu 651 opisu bibliograficznego publikacji historycznych. Pierwszy to „zwykłe” deskryptory geograficzne – konkretne państwa, miasta, wsie, regiony, województwa, rzeki, wyspy, itd. Odnoszą się one do współczesnej rzeczywistości geograficznej, aczkolwiek są powszechnie stosowane także podczas katalogowania prac historycznych. Druga grupa deskryptorów geograficznych jest ściślej związana z naukami historycznymi. Mowa tu o deskryptorach reprezentujących dawne państwa, jednostki ich podziału administracyjnego oraz inne elementy nieaktualnej już rzeczywistości historyczno-geograficznej. Oto przykłady tego typu deskryptorów z bazy DBN:

- *Starożytna Grecja,*
- *Starożytny Rzym,*
- *Herkulanum (Włochy ; miasto dawne),*
- *Bizancjum (państwo dawne),*
- *Ruś,*
- *Republika Nowogrodzka,*
- *Wielkie Księstwo Litewskie,*
- *Prusy Królewskie,*
- *Województwo płockie (1495-1793),*
- *Województwo płockie (1975-1998),*
- *Księstwo Warszawskie,*
- *Królestwo Polskie (1815-1915),*
- *Królestwo Polskie (1917-1918),*
- *Zabór pruski,*

19 Na temat ogólnych, ale także i szczegółowych zasady tworzenia różnych deskryptorów geograficznych zob.: Biblioteka Narodowa. Przepisy katalogowania. Zasady tworzenia deskryptorów BN. Deskryptory. 6. Deskryptor geograficzny – <http://przepisy.bn.org.pl/deskryptory/zasady-tworzenia-deskryptorow-bn#6-deskryptor-geograficzny> [09.02.2021].

- *Austro-Węgry*,
- *Zachodnioukraińska Republika Ludowa*,
- *ZSRR*,
- *NRD*.

Jak już wcześniej zasygnalizowano, deskryptor geograficzny może być użyty do zakreszenia (zasadniczego) zasięgu geograficznego omówionej w publikacji problematyki historycznej, ale może być także kluczowym deskryptorem, użytym do określenia przedmiotu całej pracy. Z taką sytuacją mamy do czynienia wówczas, kiedy w publikacji kompleksowo przedstawiono dzieje danego państwa, regionu, miasta czy wsi.

Zanim przejdziemy do omówienia zagadnień związanych z deskryptorem przedmiotowym, warto podać kilka uwag na temat praktyki stosowania deskryptora ujęciowego.

Na stronie internetowej Biblioteki Narodowej, na której zaprezentowano przepisy katalogowania, zapisano:

Deskryptory ujęciowe indeksowane są w polu 658 rekordu bibliograficznego i służą przypisaniu treści materiału bibliotecznego do wybranych dziedzin nauki i sztuki oraz poszczególnych sfer aktywności człowieka²⁰.

Podobnie jak w odniesieniu do deskryptorów chronologicznych, także i w tym przypadku baza DBN przewiduje konkretną, ograniczoną listę deskryptorów ujęciowych. Są one związane z polem 658 opisu bibliograficznego publikacji.

Podczas katalogowania prac historycznych najczęściej stosuje się deskryptor ujęciowy *Historia*. W uzasadnionych przypadkach można dodać jeden lub dwa inne deskryptory tego typu, natomiast tylko w bardzo wyjątkowych przypadkach stosuje się więcej niż trzy deskryptory ujęciowe.

Przykładowo, prace z zakresu historii wojskowej na ogół otrzymają deskryptory ujęciowe *Bezpieczeństwo i wojskowość* oraz *Historia*. Jeżeli będzie to publikacja

20 Biblioteka Narodowa. Przepisy katalogowania. Deskryptory. Zasady tworzenia deskryptorów BN. 10. Deskryptor ujęciowy – <http://przepisy.bn.org.pl/deskryptory/zasady-tworzenia-deskryptorow-bn#10-deskryptory-ujeciowe> [11.02.2021]. Na temat stosowania poszczególnych deskryptorów ujęciowych zob.: Biblioteka Narodowa. Przepisy katalogowania. Materiały metodyczne. Deskryptory ujęciowe – <http://przepisy.bn.org.pl/materiały-metodyczne/deskryptory-ujeciowe> [11.02.2021]. Warto też przeczytać uwagi Marii Nasiłowskiej na temat samej koncepcji deskryptora ujęciowego: M. Nasiłowska, *Czy w Polsce może powstać jednolity system opracowania (rzeczowego) zbiorów?*, „Rocznik Biblioteki Narodowej” 2017, t. 48, s. 38–39 – https://rocznik.bn.org.pl/upload/pdf/37787_Rocznik%2048_27-41.pdf [30.03.2021].

poświęcona historii techniki wojskowej, dodatkowo otrzyma ona z reguły także trzeci deskryptor *Inżynieria i technika*. Z kolei prace z historii wojskowej poświęcone konkretnym zamkom czy dawnym fortyfikacjom, na ogół otrzymają trzy deskryptory ujęciowe: *Architektura i budownictwo*, *Bezpieczeństwo i wojskowość* oraz *Historia*.

Analogicznie, w przypadku prac z zakresu historii gospodarczej lub społecznej, do deskryptora ujęciowego *Historia*, może okazać się celowe dodanie deskryptora *Gospodarka, ekonomia, finanse* lub *Socjologia i społeczeństwo*. Prace z zakresu mikrohistorii, historii życia codziennego, mentalności i obyczajów otrzymają, obok *Historii*, deskryptor ujęciowy *Etnologia i antropologia kulturowa*.

Nie należy natomiast nadużywać łączenia z deskrytorem ujęciowym *Historia* deskryptora ujęciowego *Polityka, politologia, administracja publiczna* – szczególnie wówczas, kiedy praca jest poświęcona historii politycznej dawniejszych epok. Wówczas „polityczność” tematyki zostanie oddana przez odpowiednie deskryptory przedmiotowe związane z polityką, a deskrytorem ujęciowym okaże się najczęściej tylko sama *Historia*.

Do innych deskryptorów, które dość często są stosowane w polu 658 prac historycznych obok *Historii*, można zaliczyć również takie deskryptory ujęciowe, jak: *Archeologia, Kultura i sztuka* czy *Prawo i wymiar sprawiedliwości*.

Można też zauważyć, że zastosowanie więcej niż jednego deskryptora ujęciowego może wiązać się z interdyscyplinarnym charakterem pracy zbiorowej, która jest owocem konferencji naukowej. Autorzy poszczególnych artykułów-referatów mogą reprezentować różne dyscypliny i analizować zagadnienia związane z tematyką konferencji z różnych perspektyw, przy pomocy różnych metod badawczych. Przykładem może być praca zbiorowa, w której mamy do czynienia z kilkoma artykułami napisanymi przez historyków, podobną liczbą prac archeologów oraz kilkoma pracami historyków sztuki. Taka praca otrzyma trzy deskryptory ujęciowe: *Archeologia, Historia* oraz *Kultura i sztuka*. Warto tu dodać, że jeżeli na dziesięć artykułów historycznych przypadałoby tylko jeden archeologiczny i jeden z historii sztuki, wtedy należałoby w polu 658 katalogowanej (jako całość) pracy zbiorowej umieścić tylko jeden deskryptor ujęciowy, którym byłaby *Historia*.

Część 2. Deskryptory przedmiotowe. Metodyka tworzenia deskryptorów przedmiotowych z zakresu historii

Na ogół, aby odpowiednio zaindeksować za pomocą DBN osadzony w czasie i przestrzeni temat publikacji historycznej, nie wystarczy użyć deskryptorów osobowych, korporatywnych, chronologicznych czy geograficznych – aczkolwiek trudno przecenić znaczenie możliwości wykorzystania tego typu wzorców w procesie tworzenia opisu przedmiotu publikacji z zakresu historii, o czym świadczą wcześniejsze partie niniejszego artykułu.

Aby dobrze opracować rzeczowo daną publikację należy na ogół – choć nie zawsze – wprowadzić do opisu bibliograficznego katalogowanej pracy co najmniej jeden deskryptor przedmiotowy²¹. W praktyce bardzo często umieszcza się obok siebie kilka kolejnych wzorców przedmiotowych – w kolejnych polach 650. Mogą to być deskryptory, które znajdują się już w bazie DBN albo deskryptory, które stworzono właśnie po to, aby dobrze opisać przedmiotowo katalogowaną publikację.

Deskryptor przedmiotowy jest szczególnym typem deskryptora, który powinien być tworzony przez lub pod nadzorem bibliotekarza dziedzinowego²², posiadającego usystematyzowaną i dogłębną wiedzę z dyscypliny, z którą wiąże się dany deskryptor²³. Jego podstawowa forma, zawarta w polu 150 rekordu wzorcowego deskryptora powinna być odpowiednio wybrana, a alternatywne nazwy powinny znaleźć się w kolejnych polach 450, przeznaczonych

21 Porównaj wcześniej już przytoczony przykład syntezy historii danego państwa.

22 W Zakładzie Katalogowanie Dziedzinowego BN pracują różni bibliotekarze dziedzinowi, posiadający specjalistyczną wiedzę z różnych dyscyplin. Porównaj: A. Berkietą, *Rok pracy z deskryptorami...*, s. 4 [31.03.2021].

23 Opracowywanie rzeczowe publikacji oraz proces tworzenia nowych deskryptorów przedmiotowych dla DBN mają pewne cechy wspólne nawet wtedy, kiedy dotyczą różnych dziedzin. Toteż, pamiętając o specyfice różnych dyscyplin, w tym o różnicach między naukami humanistycznymi i społecznymi a naukami przyrodniczymi i technicznymi, warto zapoznać się z rozważaniami innych bibliotekarzy dziedzinowych, którzy tworzą lub tworzyli deskryptory przedmiotowe dla Biblioteki Narodowej: B. Szczap, K. Janiec, *Katalogowanie przedmiotowe publikacji z zakresu nauk biologicznych, rolniczych oraz medycznych z wykorzystaniem Deskryptorów Biblioteki Narodowej*, „Rocznik Biblioteki Narodowej” 2019, t. 50, s. 37–61 – https://rocznik.bn.org.pl/upload/pdf/68104_Rocznik_50_s.%2037%E2%80%9361%20Barbara%20Szczap,%20Katarzyna%20Janiec.pdf [18.02.2021]; P. Leleń, M. Krawczyk, *Zadania bibliotekarza dziedzinowego przy tworzeniu deskryptorów przedmiotowych z chemii i nauk technicznych*, „Rocznik Biblioteki Narodowej” 2019, t. 50, s. 83–106 – https://rocznik.bn.org.pl/upload/pdf/39001_Rocznik_50_s.%2083%E2%80%93106%20Pawe%C5%82%20Lele%C5%84,%20Mateusz%20Krawczyk.pdf [18.02.2021]; N. Domel, *Metodyka opracowania rzeczowego publikacji z zakresu fizyki i astronomii przy użyciu Deskryptorów Biblioteki Narodowej*, „Rocznik Biblioteki Narodowej” 2020, t. 51, s. 305–354 – https://rocznik.bn.org.pl/upload/pdf/91269_Rocznik-51-Domel-s-305-354%20.pdf [18.02.2021].

dla odsyłaczy całkowitych. Wzorzec przedmiotowy powinien być też powiązany poprzez pola 5XX z innymi deskryptorami z bazy DBN, przy czym powiązania te winny mieć określony, nie zaś dowolny charakter. Ustalenie formy wzorca, ale i sama decyzja o utworzeniu nowego deskryptora przedmiotowego z danej dyscypliny, powinna pozostawać w kompetencji bibliotekarza dziedzinowego, posiadającego dużą i odpowiednio usystematyzowaną wiedzę z odpowiedniej dyscypliny.

Na stronie Biblioteki Narodowej poświęconej przepisom katalogowania i deskryptorom, pod terminem *Deskryptor przedmiotowy* zapisano:

Deskryptory przedmiotowe wskazują konkretny lub abstrakcyjny element rzeczywistości, który został przedstawiony w opracowywanej publikacji, np. wydanie, termin, pojęcie abstrakcyjne, zjawisko, czynność itp. Do deskryptorów przedmiotowych nie zalicza się nazw własnych osób, instytucji, imprez, tytułów, obiektów geograficznych, które są wyrażane za pomocą deskryptorów odpowiedniego typu.

Deskryptory przedmiotowe mogą również wyrażać przynależność kulturową dzieła (cechę językowo-etniczną) oraz kategorię tematyczną (ujęcie przedmiotu dzieła)²⁴.

Interesują nas deskryptory przedmiotowe stosowane podczas katalogowania publikacji historycznych. Część z nich to wzorce przedmiotowe ściśle historyczne, część zaś to deskryptory z dziedzin lub dyscyplin innych niż historia. Deskryptory z pierwszej grupy mają w polu 072 rekordu wzorcowego numer 13 – nadawany deskryptorom przedmiotowym z zakresu historii. W drugim przypadku mówimy o takich terminach, jak przykładowo: *Polityka zagraniczna, Społeczeństwo, Zamki i pałace* czy *Wojsko*. Są one zakwalifikowane poprzez odpowiedni numer z pola 072 do innych dziedzin czy dyscyplin, nie zaś do historii, niemniej są powszechnie stosowane także podczas katalogowania prac z zakresu historii.

W przypadku deskryptorów przedmiotowych związanych ściśle z historią można wskazać między innymi deskryptory oznaczające konkretne wojny,

24 Biblioteka Narodowa. Przepisy katalogowania. Deskryptory. Zasady tworzenia deskryptorów BN. 8. Deskryptor przedmiotowy – <http://przepisy.bn.org.pl/deskryptory/zasady-tworzenia-deskryptorow-bn#8-deskryptor-przedmiotowy> [22.02.2021].

określone historyczne traktaty międzypaństwowe i międzynarodowe, bitwy i przeróżne inne wydarzenia historyczne. Poza tym należy zwrócić uwagę na najróżniejsze inne „encyklopedyczne” terminy związane z historią. Takimi pojęciami mogą być, przykładowo, nazwy dawnych ludów lub plemion, historycznych urzędów i urzędników (np. rzymskich czy staropolskich), nazwy konkretnych herbów, terminy na epoki historyczne, subdyscypliny oraz nauki pomocnicze historii, a nawet nazwy ważnych idei czy koncepcji związanych z historią.

Oto przykłady konkretnych deskryptorów przedmiotowych z tezauryusa historycznego, których rekordy wzorcowe znajdują się w bazie DBN:

- *Satrapa (urząd),*
- *II wojna syryjska (260-253 p.n.e.),*
- *Namiestnicy prowincji (urzędnicy rzymscy),*
- *Podboje arabskie (VII-X w.),*
- *Wolinianie,*
- *Początki państwowości,*
- *Cesarstwo uniwersalne Ottona III (koncepcja),*
- *Rozbicie dzielnicowe Polski (1138-1320),*
- *Herburt (herb),*
- *Samodzierżawie,*
- *Trzeci Rzym (idea),*
- *Bitwa pod Bukowem (1600),*
- *Rozejm w Dywilinie (1618),*
- *Linia Knesebecka,*
- *Powstanie listopadowe (1830-1831),*
- *Rewolucja lutowa we Francji (1848),*
- *Teoria pogranicza Fredericka Turnera,*
- *Mały traktat wersalski (1919),*
- *Plebiscyt w Karyntii (1920),*
- *Zaślubiny Polski z morzem (1920),*
- *Obrona mostów tczewskich (1939),*
- *Okupacja niemiecka Polski (1939-1945),*
- *Akcja „Bollwerk” (1942),*
- *Strajk dokerów w Gdańsku (1946),*
- *Reforma walutowa w Polsce (1950),*
- *Historia wojskowa.*

Wymienione powyżej przykłady, zostały zestawione celowo, aby przynajmniej w pewnym stopniu zobrazować różnorodność deskryptorów przedmiotowych wchodzących w skład – permanentnie rozbudowywanego – teaurusu z historii.

Warto tu zauważyć, że z ową różnorodnością nie powinna łączyć się (pełna) dowolność w tworzeniu nowych wzorców przedmiotowych. Za deskryptorami powinny kryć się określone – przynajmniej względnie zamknięte i w pewnym sensie „encyklopedyczne” – jednostki znaczeń, które są związane z historią i nauką historyczną. Dlatego właśnie bibliotekarz dziedzinowy, który podejmuje decyzję o utworzeniu i ustaleniu kształtu nowego deskryptora przedmiotowego, powinien posiadać usystematyzowaną i dogłębną wiedzę z zakresu historii.

Weryfikując poprawność proponowanego terminu lub ustalając powiązania nowego deskryptora przedmiotowego z historią, bibliotekarz dziedzinowy powinien korzystać z dodatkowych źródeł danych²⁵, takich jak przede wszystkim: syntezy / podręczniki akademickie, tradycyjne, a zarazem renomowane publikacje informacyjne (takie jak odpowiednie encyklopedie i słowniki) oraz monografie czy inna naukowa literatura przedmiotu. Podczas pracy nad tworzeniem deskryptora przedmiotowego z historii, bibliotekarz-historyk powinien – posiłkowo – korzystać z internetowych źródeł danych, takich jak internetowa Encyklopedia PWN²⁶ oraz Wikipedia. Przy okazji warto wskazać, że bibliotekarz dziedzinowy nie powinien tworzyć teaurusu na podstawie samej Wikipedii. Służąca do ustalenia kształtu deskryptora informacja czerpana z tego ostatniego medium nie tylko nie może kolidować z usystematyzowaną wiedzą czerpaną z uznanych współczesnych syntez / podręczników akademickich, lecz także zasadniczo nie powinna jej zastępować. Główną podstawą dla rozwijania teaurusu z historii powinna być usystematyzowana i aktualna wiedza na poziomie akademickim²⁷.

25 Na temat ogólnych zaleceń dotyczących źródeł danych, wykorzystywanych podczas tworzenia deskryptorów zob.: Biblioteka Narodowa. Przepisy katalogowania. Deskryptory. Zasady tworzenia deskryptorów BN. 1. Deskryptor. 1.2 Źródła przejmowania danych – <http://przepisy.bn.org.pl/deskryptory/zasady-tworzenia-deskryptorow-bn#12-zrodla-przejmowania-danych> [24.02.2021]. W praktyce, konkretne źródła danych mogą być oczywiście różne dla różnych dziedzin czy dyscyplin – zob.: B. Szczap, K. Janiec, *Katalogowanie przedmiotowe...*, s. 42-44 [24.02.2021]; N. Domel, *Metodyka opracowania rzeczowego...*, s. 307 [24.02.2021].

26 Encyklopedia PWN – <https://encyklopedia.pwn.pl> [24.02.2021].

27 Porównaj uwagi Natana Domela na temat znaczenia wykorzystania polskojęzycznych podręczników akademickich oraz prac naukowych w postaci monografii dla ustalania poprawnej formy terminów-deskryptorów przedmiotowych z zakresu fizyki – N. Domel, *Metodyka opracowania rzeczowego...*, s. 307 [24.02.2021].

W uzasadnionym przypadku, bibliotekarz dziedziny z historii może odrzucić propozycję utworzenia nowego wzorca przedmiotowego, proponując osobie katalogującej daną publikację zastosowanie w opisie bibliograficznym istniejącego już deskryptora lub grupy deskryptorów z bazy DBN, ewentualnie utworzenie alternatywnego, innego wzorca przedmiotowego.

Przykładowo, ktoś katalogujący mógłby teoretycznie zaproponować utworzenie wzorca przedmiotowego dotyczącego udziału konkretnej osoby w bitwie pod Grunwaldem. Bibliotekarz dziedziny odmówiłby stworzenia takiego deskryptora, proponując umieszczenie w polu 600 opisu bibliograficznego publikacji deskryptora osobowego na ową postać, a w polu 650 istniejącego już deskryptora przedmiotowego *Bitwa pod Grunwaldem (1410)*. Podobnie, nie zostałyby utworzone deskryptor przedmiotowy na powstanie styczniowe w konkretnym regionie. Zaleceniem byłoby: wczytanie do pola 650 opisu publikacji deskryptora przedmiotowego na (całe) powstanie styczniowe oraz umieszczenie w polu 651 odpowiedniego deskryptora geograficznego. Nie znaczy to wszakże, że nie można byłoby utworzyć deskryptora na konkretne wydarzenie historyczne związane z przebiegiem powstania we wspomnianym regionie. Taka sytuacja dotyczy przede wszystkim określonej bitwy, która została stoczona w czasie powstania styczniowego pod określoną miejscowością z owego regionu.

Jak już częściowo zasygnalizowano, rekord wzorcowy deskryptora przedmiotowego z historii powinien mieć odpowiednią formę w polu 150, odsyłacze całkowite w polach 450 oraz odpowiednie odsyłacze uzupełniające, ukazujące powiązania z innymi deskryptorami poprzez pola 5XX²⁸. W uzasadnionym przypadku odsyłacz całkowity z pola 450 może w ogóle nie wystąpić. Podobnie zamiast kilku pól 5XX z kolejnymi odsyłaczami uzupełniającymi, w odpowiednich sytuacjach może wystąpić tylko jedno pole 5XX z odsyłaczem uzupełniającym.

Rozważmy przykłady.

Na początek rekord wzorcowy deskryptora przedmiotowego na konkretną bitwę, czyli typ wzorca z historii, który w praktyce tworzy się znacznie częściej niż różne inne typy historycznych wzorców przedmiotowych.

045 0_ \$\$b d1864

072 __ \$\$a 13

28 Na temat zasad budowy rekordu wzorcowego deskryptora przedmiotowego (niekoniecznie z zakresu historii), w tym roli odsyłaczy całkowitych i uzupełniających, zob.: Biblioteka Narodowa. Przepisy katalogowania. Formaty. Rekord wzorcowy – instrukcja MARC 21. 8. Deskryptor przedmiotowy – <http://przepisy.bn.org.pl/formaty/rekord-wzorcowy---instrukcja-marc-21#8-deskryptor-przedmiotowy> [25.02.2021].

- 150 __ \$\$a Bitwa pod Iłżą (1864)
- 550 __ \$\$w g \$\$a Bitwy lądowe
- 550 __ \$\$w g \$\$a Powstanie styczniowe (1863-1864)
- 551 __ \$\$a Iłża (woj. mazowieckie, pow. radomski, gm. Iłża)
- 667 __ \$\$a temat

Deskryptor ma określone powiązania z trzema innymi deskryptorami z bazy DBN. Dwa z nich są deskryptorami przedmiotowymi, które mają szerszy zakres znaczeniowy od wspomnianej konkretnej bitwy. Mowa o deskryptorach z pól 550 rekordu wzorcowego deskryptora *Bitwa pod Iłżą (1864)*. Są to: *Bitwy lądowe* oraz *Powstanie styczniowe (1863-1864)*. W obu przypadkach można mówić o odsyłaczach uzupełniających powiązanych z bitwą pod Iłżą relacją nadrzędności. Trzeci deskryptor jest odsyłaczem uzupełniającym, który został tylko skojarzony z bitwą – poprzez pole 551. Jest to deskryptor geograficzny na konkretne miejsce występujące w nazwie deskryptora na wspomnianą bitwę. W polu 045 określono chronologię wydarzenia historycznego, zaś w polu 072 wpisano numer 13, będący kodem kategorii tematycznej na historię.

Z czasami sytuacja jest bardziej skomplikowana. Przykładem może być bitwa z Jaćwingami, stoczona przez wojsko Leszka Czarnego w bliżej nieokreślonym miejscu. Deskryptor nie jest związany relacją podrzędności w stosunku do deskryptora przedmiotowego na określoną wojnę czy kampanię/ wyprawę wojenną, nie został też skojarzony z żadnym deskryptorem geograficznym. Jest to sytuacja wyjątkowa. Odsyłaczami uzupełniającymi są jedynie: nadrzędny deskryptor przedmiotowy *Bitwy lądowe* oraz dodatkowo dwa skojarzone deskryptory, nawiązujące do głównej formy nazwy bitwy z pola 150 – jeden osobowy (w polu 500) i jeden przedmiotowy (w drugim polu 550). W polach 450 odsyłacze całkowite, którymi są alternatywne nazwy bitwy.

- 045 0_ \$\$b d1282
- 072 __ \$\$a 13
- 150 __ \$\$a Bitwa Leszka Czarnego z Jaćwingami (1282)
- 450 __ \$\$a Bitwa nad Narwią (1282)
- 450 __ \$\$a Bitwa wojska Leszka Czarnego z Jaćwingami (1282)
- 450 __ \$\$a Zwycięstwo Leszka Czarnego nad Jaćwingami (1282)
- 500 0_ \$\$a Leszek Czarny \$\$c (książę łęczycki, sieradzki, krakowski i sandomierski ; \$\$d ok. 1240-1288)
- 550 __ \$\$w g \$\$a Bitwy lądowe
- 550 __ \$\$a Jaćwingowie

667 _ \$\$a Miejsce rozegrania bitwy z 13 października 1282 roku jest różnie określane. Brane pod uwagę są m.in. okolice Drohiczyna.

667 _ \$\$a temat

Trzeci przykład dotyczy wydarzenia, które zrujnowało osiemnastowieczną Lizbonę. Mowa o deskrytorze opisującym konkretne, historyczne trzęsienie ziemi.

045 0_ \$\$b d1755

072 _ \$\$a 11

072 _ \$\$a 13

150 _ \$\$a Trzęsienie ziemi w Lizbonie (1755)

450 _ \$\$a 1755 Lisbon earthquake

450 _ \$\$a Sismo de Lisboa de 1755

550 _ \$\$w g \$\$a Trzęsienie ziemi

551 _ \$\$a Lizbona (Portugalia)

667 _ \$\$a temat

Deskryptor przedmiotowy poprzez numery podane w dwóch polach 072 rekordu wzorcowego został zakwalifikowany i do historii (numer 13), i do obszaru tematycznego „geografia i nauki o Ziemi” (numer 11)²⁹. Jako odsyłacze całkowite, zapisano w polach 450 nazwy wydarzenia w językach angielskim oraz portugalskim – posiłkując się przy tym odpowiednimi wersjami językowymi Wikipedii. Deskryptor na konkretne trzęsienie ziemi jest powiązany przez pole 550 relacją hierarchiczną z deskrytorem o szerszym zakresie znaczeniowym *Trzęsienie ziemi*. Poza tym deskryptor przedmiotowy na lizbońskie wydarzenie z 1755 roku skojarzono poprzez pole 551 rekordu wzorcowego z deskrytorem geograficznym na Lizbonę.

Kolejny przykład dotyczy rekordu wzorcowego deskryptora przedmiotowego dotyczącego konkretnej wojny domowej.

045 0_ \$\$b d1700

072 _ \$\$a 13

150 _ \$\$a Wojna domowa na Litwie (1700)

450 _ \$\$a Kolidzja litewska (1700)

450 _ \$\$a Wojna domowa w Wielkim Księstwie Litewskim (1700)

500 3_ \$\$a Sapiehowie \$\$c (ród)

550 _ \$\$w g \$\$a Wojna domowa

29 Zob. listę 34 kodów tematycznych, odpowiadających różnym dziedzinom i dyscyplinom nauki: Biblioteka Narodowa. Przepisy katalogowania. Aneksy. 9. Kody kategorii tematycznych (pole 072) – <http://przepisy.bn.org.pl/aneksy#9-kody-kategorii-tematycznych-pole-072> [26.02.2021].

550 _ \$\$\$ h \$\$\$a Bitwa pod Olkienikami (1700)

551 _ \$\$\$a Litwa

551 _ \$\$\$a Wielkie Księstwo Litewskie

667 _ \$\$\$a temat

Deskryptor *Wojna domowa na Litwie (1700)* został powiązany poprzez pola 5XX z różnego rodzaju deskryptorami. Warto zauważyć, że zapisano tu aż trzy różne typy relacji pomiędzy deskryptorami. Po pierwsze, deskryptor przedmiotowy na konkretną litewską wojnę domową został powiązany relacją podrzędności w stosunku do deskryptora przedmiotowego *Wojna domowa*. Po drugie, deskryptor *Wojna domowa na Litwie (1700)* powiązано relacją nadrzędności z deskrytorem przedmiotowym *Bitwa pod Olkienikami (1700)*. Po trzecie, nasz deskryptor na litewską wojnę z 1700 roku został skojarzony z trzema innymi deskryptorami. Mianowicie powiązано go przez pola 551 rekordu wzorcowego z dwoma „litewskimi” deskryptorami geograficznymi, a także – poprzez pole 500 – z deskrytorem osobowym na konkretny ród. Mowa tu o skojarzeniu deskryptora przedmiotowego z wzorcem na ród Sapiechów, którego losy są mocno związane z genezą i dziejami wspomnianej wojny domowej.

Tworzymy deskryptory przedmiotowe dotyczące konkretnej wojny oraz bitwy czy oblężenia, a także na określone rozejmy i pokoje (traktaty rozejmowe lub pokojowe), związane z danymi wojnami. Przykładem takiego deskryptora może być *Pokój pirenejski (1659)*.

045 0_ \$\$\$b d1659

072 _ \$\$\$a 13

150 _ \$\$\$a Pokój pirenejski (1659)

450 _ \$\$\$a Traktat pirenejski (1659)

450 _ \$\$\$a Traité des Pyrénées (1659)

450 _ \$\$\$a Tratado de los Pirineos (1659)

450 _ \$\$\$a Treaty of the Pyrenees (1659)

550 _ \$\$\$a Wojna francusko-hiszpańska (1635-1659)

551 _ \$\$\$a Francja

551 _ \$\$\$a Hiszpania

667 _ \$\$\$a temat

Podczas tworzenia wzorca na pokój / traktat pirenejski skorzystano z akademickich syntez historycznych oraz internetowych źródeł danych: Encyklopedii PWN oraz kilku wersji językowych Wikipedii. Za formę aktualnie bardziej rozpowszechnioną wśród użytkowników języka polskiego uznano „pokój pirenejski”.

Dlatego też jako nazwę główną (preferowaną) wpisano do pola 150³⁰ rekordu wzorcowego *Pokój pirenejski (1659)*, zaś w polu 450 umieszczono jako odsyłacz całkowity równie poprawną, ale aktualnie mniej rozpowszechnioną formę *Traktat pirenejski (1659)*. Jako pozostałe odsyłacze całkowite, wystąpiły w polach 450 nazwy w językach: angielskim oraz francuskim i hiszpańskim. Mogą się one okazać użytecznymi odsyłaczami dla osób katalogujących obcojęzyczne prace na temat wspomnianego francusko-hiszpańskiego traktatu pokojowego.

Deskryptor przedmiotowy nie został powiązany relacją hierarchiczną (podrzędności lub nadrzędności) z innymi deskryptorami funkcjonującymi w bazie DBN. Został natomiast skojarzony z deskryptorem przedmiotowym na odpowiednią wojnę oraz dwoma deskryptorami geograficznymi: na Francję i Hiszpanię (których pokój dotyczył).

W uzasadnionych przypadkach, tworzy się deskryptory przedmiotowe wydażeń historycznych, które mają wymiar symboliczny dla dziejów państw czy narodów. Przykładem mogą być *Zaślubiny Polski z morzem (1920)*.

045 0_ \$\$\$b d1920

072 __ \$\$\$a 13

150 __ \$\$\$a Zaślubiny Polski z morzem (1920)

450 __ \$\$\$a Zaślubiny Polski z Bałtykiem (1920)

450 __ \$\$\$a Zaślubiny Polski z Bałtykiem w 1920 roku

450 __ \$\$\$a Zaślubiny Polski z morzem w 1920 roku

500 1_ \$\$\$a Haller, Józef \$\$\$d (1873-1960)

550 __ \$\$\$a Odzyskanie niepodległości przez Polskę (1918)

550 __ \$\$\$a Traktat wersalski (1919)

551 __ \$\$\$a Bałtyk (morze)

551 __ \$\$\$a Polska

551 __ \$\$\$a Puck (woj. pomorskie)

667 __ \$\$\$a temat

Deskryptor został skojarzony poprzez pola 5XX z szeregiem deskryptorów różnych typów. Można tu zwrócić uwagę między innymi na deskryptor

30 Warto tutaj przytoczyć zasady z przepisów Biblioteki Narodowej, o których należy pamiętać podczas wybierania nazwy deskryptora przedmiotowego do pola 150 rekordu wzorcowego: „Jeżeli najbardziej rozpowszechniona wśród użytkowników języka polskiego nazwa jest nazwą polską, przejmuję się ją jako deskryptor. Jeżeli najbardziej rozpowszechniona wśród użytkowników języka polskiego nazwa jest nazwą obcą, przejmuję się ją jako deskryptor i przy zapisie postępuje się według zasad szczegółowych dla danego języka. Jeżeli nazwa polska i nazwa obca są równie rozpowszechnione, jako deskryptor przejmuję się nazwę polską.” – Biblioteka Narodowa. Przepisy katalogowania. Deskryptory. Zasady tworzenia deskryptorów BN. 8. Deskryptor przedmiotowy. 8.3 Wersja językowa – <http://przepisy.bn.org.pl/deskryptory/zasady-tworzenia-deskryptorow-bn#83-wersja-jezykowa> [01.03.2021].

przedmiotowy traktatu wersalskiego, który przyznawał odrodzonej Polsce tereny pomorskie z dostępem do Bałtyku. Symboliczne wydarzenie z 1920 roku kojarzy się też z Józefem Hallerem. Toteż poprzez pole 500 utworzono odpowiednie powiązanie z deskryptorem osobowym generała. Natomiast dzięki wypełnieniu pól 551 skojarzono deskryptor przedmiotowy *Zaślubiny Polski z morzem (1920)* nie tylko z deskryptorami geograficznymi na Polskę i Bałtyk, lecz także na Puck – jako na miejscowość, w której dokonano symbolicznego aktu z 1920 roku.

W bazie DBN funkcjonują deskryptory przedmiotowe narodów, ludów oraz plemion. Część z nich to dawne, historyczne już ludy lub plemiona celtyckie, germańskie, słowiańskie lub inne. Przykładem deskryptora z tej grupy mogą być *Bobrzanie*.

- 072 __ \$\$a 9
- 072 __ \$\$a 13
- 150 __ \$\$a Bobrzanie
- 450 __ \$\$a Pobarane
- 550 __ \$\$w g \$\$a Słowianie Zachodni
- 551 __ \$\$a Bóbr (dopływ Odry ; rzeka)
- 667 __ \$\$a temat

Poprzez pole 551 rekordu wzorcowego skojarzono wzorzec z deskryptorem geograficznym na rzekę Bóbr. Przybliżono dzięki temu średniowieczną lokalizację osadnictwa Bobrzan oraz wskazano na związek nazwy rzeki z nazwą plemienia, które zamieszkiwało jej okolice. Ze względu na swój historyczny charakter, deskryptor Bobrzanie został zaliczony nie tylko do grupy tematycznej „etnologia i antropologia kulturowa” (numer 9 w polu 13), lecz także do tezauryusa z historii (numer 13 w polu 072).

Kolejny przykład dotyczy deskryptora przedmiotowego z dopowiedzeniem uzupełniającym (które jest dopowiedzeniem innego rodzaju niż – charakterystyczne dla deskryptorów konkretnych wydarzeń historycznych – dopowiedzenie chronologiczne w postaci datacji podanej w nawiasie)³¹.

- 072 __ \$\$a 13
- 150 __ \$\$a Kwestorzy (urzędnicy rzymscy)

31 Na temat zasad stosowania różnych typów dopowiedzeń (geograficznych, uzupełniających, chronologicznych) dla deskryptorów przedmiotowych, nie tylko tych z zakresu historii, zob.: Biblioteka Narodowa. Przepisy katalogowania. Deskryptory. Zasady tworzenia deskryptorów BN. 8. Deskryptor przedmiotowy. 8.6 Dopowiedzenia – <http://przepisy.bn.org.pl/deskryptory/zasady-tworzenia-deskryptorow-bn#86-dopowiedzenia> [02.03.2021].

450 __ \$\$a Kwestor (urzędnik rzymski)

450 __ \$\$a Quaestor

450 __ \$\$a Quaestores

550 __ \$\$w g \$\$a Urzędnicy

551 __ \$\$a Starożytny Rzym

667 __ \$\$a temat

Dzięki dodaniu do terminu „kwestorzy” dopowiedzenia uzupełniającego „(urzędnicy rzymscy)”, dokonano dookreślenia znaczenia pojęcia. Deskryptor pozbawiony tego dopowiedzenia byłby niejednoznaczny. Termin „kwestor” oznacza, między innymi, głównego księgowego lub kierownika działu finansowego wyższej uczelni³².

Jeszcze bardziej jaskrawo znaczenie uzasadnionego stosowania dopowiedzeń podczas tworzenia wzorców, można zobrazować poprzez zestawienie ze sobą dwóch deskryptorów przedmiotowych z bardzo różnych tezaurusów dziedzinowych. Oto dwa takie deskryptory przedmiotowe z bazy DBN: *Batalion (wojsko)* oraz *Batalion (ptak)*.

Po przytoczeniu powyższych przykładów wypada stwierdzić, że osoby tworzące nowe wzorce powinny sprawdzać, czy za wprowadzaniem pod postacią deskryptora przedmiotowego terminem nie kryją się różne znaczenia. Podczas sprawdzania wieloznaczności / niejednoznaczności pojęć pomocne okazują się duże renomowane słowniki, tradycyjne lub internetowe. Jeżeli termin ma więcej niż jedno znaczenie, należy zastanowić się nad zastosowaniem odpowiedniego dopowiedzenia.

Niektóre deskryptory przedmiotowe z zakresu historii powinny być wczytywane do opisu przedmiotowego publikacji historycznych tylko w wyjątkowych, odpowiednio uzasadnionych lub ściśle określonych sytuacjach. Uwaga ta dotyczy między innymi deskryptorów subdyscyplin historii oraz epok historycznych. W takich przypadkach warto zaopatrzyć rekord wzorcowy deskryptora w odpowiednią notę stosowania, umieszczaną w polu 680³³.

072 __ \$\$a 4

072 __ \$\$a 13

32 Słownik języka polskiego PWN. [Hasło] kwestor – <https://sjp.pwn.pl/sjp/kwestor;2565389.html> [02.03.2021].

33 Na temat noty stosowania z pola 680 rekordu wzorcowego deskryptora przedmiotowego zob.: Biblioteka Narodowa. Przepisy katalogowania. Formaty. Rekord wzorcowy – instrukcja MARC 21. 8. Deskryptor przedmiotowy. 8.13 Pole 680 – nota stosowania (P) – <http://przepisy.bn.org.pl/formaty/rekord-wzorcowy---instrukcja-marc-21#813-pole-680---nota-stosowania-p> [04.03.2021].

- 150 _ \$\$a Historia wojskowa
- 450 _ \$\$a Dzieje wojskowe
- 450 _ \$\$a Historia militarna
- 450 _ \$\$a Historia wojen i wojskowości
- 450 _ \$\$a Historia wojskowości
- 550 _ \$\$w g \$\$a Historia
- 550 _ \$\$a Wojna
- 550 _ \$\$a Wojsko
- 667 _ \$\$a temat
- 680 _ \$\$i deskryptor \$\$a Historia wojskowa \$\$i przeznaczony jest do katalogowania syntez oraz prac poświęconych zagadnieniom metodologicznym, terminologicznym i historiograficznym historii wojskowej jako nauki; deskryptor może być zastosowany do charakterystyki dorobku naukowego historyka wojskowości czy danego ośrodka badawczego.

Po przeczytaniu uwagi z pola 680 powyższego rekordu wzorcowego, katalogujący nie powinien użyć deskryptora *Historia wojskowa* do „zwykłej” pracy z zakresu historii wojskowej, na przykład poświęconej dziejom danego pułku lub omówieniu konkretnej bitwy. Mógłby natomiast zastosować ów deskryptor o szerokim zakresie znaczeniowym do opisu bibliograficznego syntezy, w której znalazło się kompleksowe omówienie tematu wojskowości polskiej lub europejskiej w całej epoce. Katalogujący mógłby też – kierując się uwagami z noty stosowania wzorca – umieścić deskryptor *Historia wojskowa* w opisie bibliograficznym publikacji, którą poświęcono rozważaniom nad kwestiami metodologicznymi czy terminologicznymi historii wojskowej jako nauki.

Część 3. Przykłady opisów przedmiotowych różnych typów publikacji z zakresu historii, które skatalogowano z wykorzystaniem Deskryptorów Biblioteki Narodowej

W ostatniej, trzeciej partii niniejszego artykułu zaprezentowano przykłady opracowań rzeczowych konkretnych prac, które skatalogowano w Zakładzie Katalogowania Dziedzinyowego BN względnie niedawno – już po wprowadzeniu DBN. Mowa tutaj o pokazaniu odpowiednich fragmentów rekordów

bibliograficznych publikacji³⁴. Dzięki temu ukazano, jak odniesiono się do tematu i treści różnych typów prac poprzez odpowiednie wypełnienie wszystkich pól 600-658, a także pól 045 i 380 rekordu bibliograficznego. Aby wskazać tytuł skatalogowanej publikacji, każdorazowo zaprezentowano także pole 245. Tylko w przypadku niektórych przykładów opisów, przytoczono zawartość wybranych innych pól rekordu bibliograficznego. Każdorazowo zamierzano wszakże zwrócić uwagę na opis rzeczowy, tylko pomocniczo i bardzo wybiórczo prezentując elementy opisu formalnego.

Na początek przykład publikacji naukowej, będącej monografią poświęconą szlachcie ziemi sanockiej³⁵.

045 2_ \$\$\$b d1697 \$\$\$b d1772

245 10 \$\$\$a Szlachta w Bieszczadach i na Pogórzu : \$\$\$b czasy saskie i stanisławowskie / \$\$\$c Łukasz Bajda.

380 __ \$\$\$a Książki

380 __ \$\$\$a Publikacje naukowe

500 __ \$\$\$a Zmieniona i uzupełniona wersja rozprawy doktorskiej.

648 _7 \$\$\$a 1601-1700 \$\$\$2 DBN

648 _7 \$\$\$a 1701-1800 \$\$\$2 DBN

650 _7 \$\$\$a Szlachta \$\$\$2 DBN

651 _7 \$\$\$a Ziemia sanocka \$\$\$2 DBN

655 _7 \$\$\$a Monografia \$\$\$2 DBN

658 __ \$\$\$a Historia

Deskryptory z pól 650 i 651 ustalono nie tylko na podstawie samego tytułu publikacji, lecz także jej zawartości (ze szczególnym uwzględnieniem przejrzenia wstępu i spisu treści katalogowanej książki). Chronologia treści została określona poprzez odpowiednie wypełnienie pól: 045 (chronologia bardziej szczegółowa) oraz 648 (chronologia podana bardziej ogólnie – przy pomocy deskryptorów chronologicznych na dwa kolejne wieki). Praca na temat szlachty ziemi sanockiej to zmieniona i uzupełniona wersja rozprawy doktorskiej. Takie zmodyfikowane dysertacje z historii najczęściej otrzymują w polu 655 rekordu bibliograficznego deskryptor *Monografia*³⁶ – podobnie jak inne oryginalne,

34 Zob.: L. Walkiewicz, *Katalogowanie publikacji historycznych z użyciem deskryptorów Biblioteki Narodowej*, Warszawa–Kraków 2019 [prezentacja]; idem, *Katalogowanie publikacji z zakresu historii wojskowej z wykorzystaniem Deskryptorów Biblioteki Narodowej*, Warszawa 2021 [prezentacja].

35 Ł. Bajda, *Szlachta w Bieszczadach i na Pogórzu. Czasy saskie i stanisławowskie*, Krosno 2017.

36 Jest to praktyka powszechna. Niemniej warto zauważyć, że zasadniczo nie odnosi się ona do katalogowania zmodyfikowanych rozpraw doktorskich, które są biografiami. Wczytanie obok siebie

całościowe i wyczerpujące książkowe (lub e-bookowe) omówienia naukowe jednego określonego zagadnienia badawczego³⁷.

Następny przykład dotyczy monografii, w której tytule zawarto bardzo mało konkretnych informacji, potrzebnych podczas tworzenia opracowania rzeczowego publikacji z użyciem DBN. Mowa o pracy poświęconej polityce historycznej w Polsce, Niemczech i Rosji³⁸. Aby odpowiednio sporządzić opracowanie rzeczowe katalogowanej publikacji, należało bliżej przyjrzeć się zawartości książki. Dzięki temu udało się, przede wszystkim, określić zakresy chronologiczny i geograficzny, co z kolei pozwoliło na odpowiednie wypełnienie pól 045, 648 oraz 651 rekordu bibliograficznego. Okazało się, że więcej konkretnych informacji niż w tytule pracy, zawarto między innymi w nazwie powiązanego projektu badawczego finansowanego z grantu NCN. Związany z monografią projekt zatytułowano: „Polityka historyczna w Niemczech, Polsce i Rosji”.

045 2_ \$\$\$b d1945 \$\$\$b d2017

245 10 \$\$\$a Kapitał moralny : \$\$\$b polityki historyczne w późnej nowoczesności / \$\$\$c Michał Łuczewski.

380 __ \$\$\$a Książki

380 __ \$\$\$a Publikacje naukowe

648 _7 \$\$\$a 1901-2000 \$\$\$2 DBN

648 _7 \$\$\$a 1945-1989 \$\$\$2 DBN

648 _7 \$\$\$a 1989-2000 \$\$\$2 DBN

648 _7 \$\$\$a 2001- \$\$\$2 DBN

650 _7 \$\$\$a Kultura pamięci \$\$\$2 DBN

650 _7 \$\$\$a Polityka historyczna \$\$\$2 DBN

651 _7 \$\$\$a Niemcy \$\$\$2 DBN

651 _7 \$\$\$a Polska \$\$\$2 DBN

651 _7 \$\$\$a Rosja \$\$\$2 DBN

655 _7 \$\$\$a Monografia \$\$\$2 DBN

658 __ \$\$\$a Historia

658 __ \$\$\$a Polityka, politologia, administracja publiczna

658 __ \$\$\$a Socjologia i społeczeństwo

(w kolejnych polach 655 rekordu bibliograficznego) deskryptorów *Biografia* oraz *Monografia* może mieć miejsce tylko w bardzo wyjątkowych i dobrze uzasadnionych sytuacjach.

37 Szerzej na temat definicji „monografii” oraz zasad stosowania związanego z nim deskryptora zob.: Biblioteka Narodowa. Przepisy katalogowania. Aneksy. 3. Typy publikacji naukowych i publicystyki. Monografia – <http://przepisy.bn.org.pl/aneksy#monografia> [08.03.2021].

38 M. Łuczewski, *Kapitał moralny. Polityki historyczne w późnej nowoczesności*, Kraków 2017.

Tytuł publikacji należy zawsze konfrontować z jej zawartością i treścią. Czasem może okazać się jedynie, że tytuł nie przynosi wystarczającej liczby konkretnych danych do sporządzenia opracowania rzeczowego pracy – jak w powyższym przypadku. Niekiedy jednak mamy do czynienia z sytuacją znacznie gorszą – tytuł może być nieadekwatny do treści publikacji. Katalogujący, który nie przejrzałby zawartości takiej pracy, prawdopodobnie sporządziłby dla niej nieprawidłowy opis przedmiotowy.

Kolejny przykład dotyczy historycznej syntezy³⁹. W tym przypadku mowa o kompleksowej pracy poświęconej dziejom Trynidadu i Tobago⁴⁰. Jak już zasygnalizowano, w takiej sytuacji kluczowym elementem opracowania rzeczowego jest wstawienie w polu 651 odpowiedniego deskryptorem geograficznego. Oprócz tego należy określić zakres czasowy (poprzez wypełnienie pól 045 i 648) oraz w sposób schematyczny wypełnić pola 655 (*Synteza*) i 658 (*Historia*).

045 2_ \$\$\$b d1498 \$\$\$b d2019

245 10 \$\$\$a Historia Trynidadu i Tobago / \$\$\$c Marcin Florian Gawrycki.

380 __ \$\$\$a Książki

380 __ \$\$\$a Publikacje naukowe

648 _7 \$\$\$a 1401-1500 \$\$\$2 DBN

648 _7 \$\$\$a 1501-1600 \$\$\$2 DBN

648 _7 \$\$\$a 1601-1700 \$\$\$2 DBN

648 _7 \$\$\$a 1701-1800 \$\$\$2 DBN

648 _7 \$\$\$a 1801-1900 \$\$\$2 DBN

648 _7 \$\$\$a 1901-2000 \$\$\$2 DBN

648 _7 \$\$\$a 2001- \$\$\$2 DBN

651 _7 \$\$\$a Trynidad i Tobago \$\$\$2 DBN

655 _7 \$\$\$a Synteza \$\$\$2 DBN

658 __ \$\$\$a Historia

Synteza często pełni rolę podręcznika akademickiego. Czasami informacja o takim przeznaczeniu czytelniczym jest zaznaczona w książce. Przykładem może być praca poświęcona całościowemu omówieniu problemu historiografii polskiej w czasach PRL⁴¹.

045 2_ \$\$\$b d1945 \$\$\$b d1989

245 10 \$\$\$a Historiografia PRL : \$\$\$b zamiast podręcznika / \$\$\$c Rafał Stobiecki.

39 Na temat terminu „synteza” zob.: Biblioteka Narodowa. Przepisy katalogowania. Aneksy. 3. Typy publikacji naukowych i publicystyki. Synteza – <http://przepisy.bn.org.pl/aneksy#synteza> [09.03.2021].

40 M. F. Gawrycki, *Historia Trynidadu i Tobago*, Warszawa 2019.

41 R. Stobiecki, *Historiografia PRL. Zamiast podręcznika*, Łódź 2020.

380 __ \$\$a E-booki
 380 __ \$\$a Publikacje dydaktyczne
 380 __ \$\$a Publikacje naukowe
 385 __ \$\$m Poziom nauczania \$\$a Szkoły wyższe
 648 _7 \$\$a 1901-2000 \$\$2 DBN
 648 _7 \$\$a 1945-1989 \$\$2 DBN
 650 _7 \$\$a Historiografia polska \$\$2 DBN
 650 _7 \$\$a PRL \$\$2 DBN
 651 _7 \$\$a Polska \$\$2 DBN
 655 _7 \$\$a Podręcznik \$\$2 DBN
 655 _7 \$\$a Synteza \$\$2 DBN
 658 __ \$\$a Historia

Syntezę dotyczącą historiografii z okresu PRL wydano nie tylko w wersji papierowej, lecz także w postaci e-booka. Powyżej przedstawiono fragment opisu bibliograficznego sporządzonego dla tej drugiej formy edycji – o czym można przekonać się poprzez zwrócenie uwagi na pierwsze pole 380 rekordu bibliograficznego. W polu 385 wskazano na akademickie przeznaczenie czytelnice⁴² podręcznika jako publikacji dydaktycznej. Na marginesie można zauważyć, że podtytuł pracy mógłby wzbudzić w katalogującym poczucie pewnej niepewności co do „podręcznikowości” wspomnianej publikacji. Owe wątpliwości pomoże wszakże rozwiązać, między innymi, lektura zdania, które autor zamieścił we wprowadzeniu do swojej pracy: „W założeniu autora książka ma być zarówno próbą syntezy dokonań polskich historyków w czasach PRL, jak i do pewnego stopnia podręcznikiem dla studentów”⁴³.

Następny przykład to naukowa biografia⁴⁴ polskiego generała z czasów Księstwa Warszawskiego, uczestnika wojen napoleońskich⁴⁵. W polach 6XX zamieszczono kluczowy dla biografii deskryptor osobowy, a także określono

42 Na temat zasad określania przeznaczenia czytelnicego poprzez odpowiednie wypełnienie pola 385 rekordu bibliograficznego zob.: Biblioteka Narodowa. Przepisy katalogowania. Materiały metodyczne. Grupa odbiorców – <http://przepisy.bn.org.pl/materialy-metodyczne/grupa-odbiorcow> [09.03.2021].

43 R. Stobiecki, *Historiografia PRL...*, s. 25.

44 Przy okazji można zauważyć, że biografia może mieć różne formy, które są określane poprzez odpowiednie deskryptory wczytywane do pól 380 rekordu bibliograficznego publikacji. Może być książką (ewentualnie e-bookiem) albo artykułem. Poza tym może być publikacją naukową, popularnonaukową albo należeć do grupy określanej deskryptorem *Literatura faktu, eseje, publicystyka* (w tym ostatnim przypadku często jest książką, która nie została napisana przez naukowca, a zarazem dotyczy mało lub nawet bardzo mało znanych osób czy rodzin). Na temat definicji i kwalifikacji biografii zob.: Biblioteka Narodowa. Przepisy katalogowania. Aneksy. 3. Typy publikacji naukowych i publicystyki. Biografia – <http://przepisy.bn.org.pl/aneksy#biografia> [10.03.2021].

45 K. Balcer, S. Borowiak, *Generał Kazimierz Turno (1778–1817) i Dobrzyca jego czasów*, Dobrzyca 2018.

między innymi: przynależność grupową generała i jego związek z konkretnym wojskiem oraz udział w wojnach napoleońskich. Chronologia uwidoczniiona w polach 045 i 648 odnosi się do lat życia bohatera biografii.

045 2_ \$\$\$b d1778 \$\$\$b d1817

245 00 \$\$\$a Generał Kazimierz Turno (1778-1817) i Dobrzyca jego czasów / \$\$\$c
Kazimierz Balcer, Stanisław Borowiak.

380 __ \$\$\$a Książki

380 __ \$\$\$a Publikacje naukowe

490 1_ \$\$\$a Studia i Materiały Muzeum Ziemiaństwa w Dobrzycy ; \$\$\$v t. 5

600 17 \$\$\$a Turno, Kazimierz \$\$\$d (1778-1817) \$\$\$2 DBN

610 27 \$\$\$a Wojsko Księstwa Warszawskiego \$\$\$2 DBN

648 _7 \$\$\$a 1701-1800 \$\$\$2 DBN

648 _7 \$\$\$a 1801-1900 \$\$\$2 DBN

650 _7 \$\$\$a Generałowie \$\$\$2 DBN

650 _7 \$\$\$a Wojny napoleońskie (1803-1815) \$\$\$2 DBN

650 _7 \$\$\$a Ziemiaństwo \$\$\$2 DBN

651 _7 \$\$\$a Dobrzyca (woj. wielkopolskie, pow. pleszewski, gm. Dobrzyca)
\$\$\$2 DBN

651 _7 \$\$\$a Księstwo Warszawskie \$\$\$2 DBN

655 _7 \$\$\$a Biografia \$\$\$2 DBN

658 __ \$\$\$a Bezpieczeństwo i wojskowość

658 __ \$\$\$a Historia

Kolejny przykład dotyczy słownika biograficznego, którego publikacja jest związana z badaniami nad historią regionalną⁴⁶.

045 2_ \$\$\$b d1301 \$\$\$b d2017

245 00 \$\$\$a Gostyniński słownik biograficzny / \$\$\$c pod redakcją Barbary
Konarskiej-Pabiniak.

380 __ \$\$\$a Książki

380 __ \$\$\$a Publikacje informacyjne

380 __ \$\$\$a Publikacje naukowe

648 _7 \$\$\$a 1301-1400 \$\$\$2 DBN

648 _7 \$\$\$a 1401-1500 \$\$\$2 DBN

648 _7 \$\$\$a 1501-1600 \$\$\$2 DBN

648 _7 \$\$\$a 1601-1700 \$\$\$2 DBN

648 _7 \$\$\$a 1701-1800 \$\$\$2 DBN

46 *Gostyniński słownik biograficzny*, pod redakcją B. Konarskiej-Pabiniak, Gostynin 2017.

- 648 _7 \$\$\$a 1801-1900 \$\$\$2 DBN
- 648 _7 \$\$\$a 1901-2000 \$\$\$2 DBN
- 648 _7 \$\$\$a 2001- \$\$\$2 DBN
- 651 _7 \$\$\$a Gostynin (woj. mazowieckie) \$\$\$2 DBN
- 651 _7 \$\$\$a Gostynin (woj. mazowieckie ; okolice) \$\$\$2 DBN
- 655 _7 \$\$\$a Słownik biograficzny \$\$\$2 DBN
- 658 __ \$\$\$a Historia

Poprzez odpowiednie wypełnienie pól 380 rekordu bibliograficznego, ten konkretny słownik biograficzny został zaliczony nie tylko do publikacji informacyjnych, lecz także – dodatkowo – do publikacji naukowych (między innymi ze względu na umieszczenie bibliografii pod poszczególnymi biogramami). Publikacja dotyczy osób związanych z Gostyninem oraz jego okolicami. Mowa o postaciach żyjących w okresie od XIV wieku do czasów współczesnych. W związku z powyższym w opisie bibliograficznym publikacji wystąpiły obok siebie: deskryptor *Słownik biograficzny* w polu 655, dwa deskryptory geograficzne w polach 651 (deskryptory na Gostynin i jego okolice), a także odpowiednie deskryptory chronologiczne w kolejnych polach 648.

Następny przykład dotyczy pracy zbiorowej, którą poświęcono społeczeństwu i elitom Polski oraz Wielkiego Księstwa Litewskiego w czasach nowożytnych⁴⁷.

- 045 2_ \$\$\$b d1501 \$\$\$b d1795
- 245 00 \$\$\$a Społeczeństwo a elity / \$\$\$c [opracowanie redakcyjne Iwona M. Dacka-Górzyńska, Andrzej Karpiński].
- 380 __ \$\$\$a Książki
- 380 __ \$\$\$a Publikacje naukowe
- 490 1_ \$\$\$a Społeczeństwo Staropolskie. Seria Nowa, \$\$\$x 1899-1386 ; \$\$\$v t. 5
- 648 _7 \$\$\$a 1501-1600 \$\$\$2 DBN
- 648 _7 \$\$\$a 1601-1700 \$\$\$2 DBN
- 648 _7 \$\$\$a 1701-1800 \$\$\$2 DBN
- 650 _7 \$\$\$a Elita polityczna \$\$\$2 DBN
- 650 _7 \$\$\$a Elita społeczna \$\$\$2 DBN
- 650 _7 \$\$\$a Elita władzy \$\$\$2 DBN
- 650 _7 \$\$\$a Magnateria \$\$\$2 DBN
- 650 _7 \$\$\$a Społeczeństwo \$\$\$2 DBN
- 650 _7 \$\$\$a Szlachta \$\$\$2 DBN
- 651 _7 \$\$\$a Polska \$\$\$2 DBN

47 *Społeczeństwo a elity*, opracowanie redakcyjne I. M. Dacka-Górzyńska, A. Karpiński, Warszawa 2018.

651_7 \$\$a Wielkie Księstwo Litewskie \$\$2 DBN

655_7 \$\$a Praca zbiorowa \$\$2 DBN

658 __ \$\$a Historia

658 __ \$\$a Socjologia i społeczeństwo

Tworząc opis przedmiotowy dla rekordu bibliograficznego (całej) pracy zbiorowej patrzemy na tytuł publikacji, jej spis treści oraz elementy wspólne, łączące tematykę różnych artykułów, które zebrano w katalogowanej książce⁴⁸. Dlatego też w polu 655 umieszczono deskryptor *Praca zbiorowa*⁴⁹, a do kolejnych pól 650 wstawiono deskryptory przedmiotowe na pojęcia o względnie szerokim zakresie znaczeniowym. W tym konkretnym przypadku wykorzystano wzorce na społeczeństwo, różne rodzaje elit oraz związane z nimi warstwy społeczne.

Kolejny przykład dotyczy naukowego wydawnictwa źródłowego w postaci współczesnej edycji krytycznej średniowiecznej kroniki⁵⁰.

045 2_ \$\$b d1311 \$\$b d1394

046 __ \$\$k 1391 \$\$l 1394

245 10 \$\$a Nowa kronika pruska / \$\$c Wigand von Marburg ; opracowanie Sławomir Zonenberg, Krzysztof Kwiatkowski ; wstęp Sławomir Zonenberg, Krzysztof Kwiatkowski ; edycja Sławomir Zonenberg, Krzysztof Kwiatkowski ; tłumaczenie Sławomir Zonenberg, Krzysztof Kwiatkowski przy współpracy Romana Spandowskiego ; komentarze Sławomir Zonenberg, Krzysztof Kwiatkowski, Radosław Golba.

380 __ \$\$a Książki

380 __ \$\$a Publikacje naukowe

388 1_ \$\$a 1301-1400

500 __ \$\$a Do książki dołączono płytę CD z reprodukcją rękopisu edytowanego źródła.

610 27 \$\$a Krzyżacy \$\$2 DBN

48 Po skatalogowaniu takiej pracy zbiorowej (jako całości), można przejść do katalogowania kolejnych zawartych w niej artykułów naukowych. Wtedy też każda z takich katalogowanych „częstek” pracy zbiorowej może otrzymać w swoim oddzielnym rekordzie bibliograficznym już bardziej dokładny opis przedmiotowy (który powinien być dostosowany do tematyki konkretnego artykułu).

49 Można tu nadmienić, że czasami dodatkowo obok deskryptora *Praca zbiorowa* może wystąpić w innym polu 655 rekord bibliograficzny książki deskryptor *Materiały konferencyjne* lub *Księga pamiątkowa*. Na temat definicji „pracy zbiorowej” oraz stosowania związanego z nią deskryptora zob.: Biblioteka Narodowa. Przepisy katalogowania. Aneksy. 3. Typy publikacji naukowych i publicystyki. Praca zbiorowa – <http://przepisy.bn.org.pl/aneksy#praca-zbiorowa> [11.03.2021].

50 Wigand von Marburg, *Nowa kronika pruska*, opracowanie S. Zonenberg, K. Kwiatkowski, wstęp S. Zonenberg, K. Kwiatkowski, edycja S. Zonenberg, K. Kwiatkowski, tłumaczenie S. Zonenberg, K. Kwiatkowski przy współpracy R. Spandowskiego, komentarze S. Zonenberg, K. Kwiatkowski, R. Golba, Toruń 2017.

- 648 _7 \$\$\$a 1301-1400 \$\$\$2 DBN
- 650 _7 \$\$\$a Wojna \$\$\$2 DBN
- 650 _7 \$\$\$a Wojsko \$\$\$2 DBN
- 651 _7 \$\$\$a Litwa \$\$\$2 DBN
- 651 _7 \$\$\$a Państwo krzyżackie \$\$\$2 DBN
- 651 _7 \$\$\$a Polska \$\$\$2 DBN
- 655 _7 \$\$\$a Edycja krytyczna \$\$\$2 DBN
- 655 _7 \$\$\$a Kronika \$\$\$2 DBN
- 655 _7 \$\$\$a Wydawnictwo źródłowe \$\$\$2 DBN
- 658 __ \$\$\$a Bezpieczeństwo i wojskowość
- 658 __ \$\$\$a Historia

Powyższa kronika została poświęcona dziejom Krzyżaków oraz ich wojennym zmaganiom z Polską i Litwą w XIV wieku. Tematykę indeksowano przy pomocy kilku deskryptorów różnych typów. Pośród nich znalazły się między innymi: deskryptor korporatywny dotyczący Krzyżaków, deskryptory przedmiotowe dotyczące wojny i wojska oraz trzy deskryptory geograficzne (państwo krzyżackie, Litwa i Polska).

Niemieckojęzyczny oryginał kroniki niestety zaginął. Współcześni badacze wydali więc niewiele młodsze od niego, piętnastowieczne łacińskie tłumaczenie dzieła. Dodali zresztą do niego współczesny przekład źródła na język polski. Edytowany tekst źródłowy zaopatrzone w charakterystyczne dla edycji krytycznej opracowanie naukowe w postaci przypisów i obszernego krytycznego komentarza.

Następny przykład dotyczy również naukowego wydawnictwa źródłowego, która spełnia wymogi edycji krytycznej. Tym razem mowa o wydanej w 2018 roku antologii nowożytnych przywilejów z lat 1505–1779. Zebrane w jednej publikacji dokumenty dotyczą Łosic oraz ich lokacji⁵¹.

- 045 2_ \$\$\$b d1505 \$\$\$b d1779
- 046 __ \$\$\$k 2018 \$\$\$o 1505 \$\$\$p 1779
- 245 00 \$\$\$a Przywileje królewskiego miasta Łosic 1505-1779 / \$\$\$c [opracowanie] Andrzej Buczyło, Jarosław Zawadzki ; [tłumaczenie dokumentów Jarosław Zawadzki, Rafał Górny].
- 380 __ \$\$\$a Książki
- 380 __ \$\$\$a Publikacje naukowe

51 *Przywileje królewskiego miasta Łosic 1505–1779*, [opracowanie] A. Buczyło, J. Zawadzki, tłumaczenie dokumentów J. Zawadzki, R. Górny, Ciechanowiec-Warszawa-Białystok 2018.

388 1_ \$\$a 1501-1600
 388 1_ \$\$a 1601-1700
 388 1_ \$\$a 1701-1800
 388 2_ \$\$a 2001-
 490 1_ \$\$a Lokacje Miast Podlaskich
 648 _7 \$\$a 1501-1600 \$\$2 DBN
 648 _7 \$\$a 1601-1700 \$\$2 DBN
 648 _7 \$\$a 1701-1800 \$\$2 DBN
 650 _7 \$\$a Lokacja miast i wsi \$\$2 DBN
 651 _7 \$\$a Łosice (woj. mazowieckie) \$\$2 DBN
 655 _7 \$\$a Antologia \$\$2 DBN
 655 _7 \$\$a Edycja krytyczna \$\$2 DBN
 655 _7 \$\$a Przywilej \$\$2 DBN
 655 _7 \$\$a Wydawnictwo źródłowe \$\$2 DBN
 658 __ \$\$a Historia

W polu 650 zamieszczono deskryptor przedmiotowy *Lokacja miast i wsi*, a w polu 651 deskryptor geograficzny Łosic. Rekord bibliograficzny zawiera cztery pola 655. Jest to związane z tym, że mamy do czynienia z antologią przywilejów, która jest zarazem wydawnictwem źródłowym w postaci edycji krytycznej. Można tu nadmienić, że decydując się na umieszczenie w kolejnym polu 655 deskryptora *Edycja krytyczna*, wzięto pod uwagę, że powyższe wydawnictwo źródłowe zaopatrzone w odpowiednie naukowe opracowanie źródeł, a same dokumenty wydano w językach oryginalnych (dodatkowo zaprezentowano zresztą w publikacji także faksymilia dokumentów oraz ich przekłady na język polski).

Wczytywany w pole 655 deskryptor *Pamiętniki i wspomnienia* łączy się z zasady z występującym w polu 380 deskryptorem formy *Literatura faktu, eseje, publicystyka*. Niemniej czasami (tylko czasami) można dodać w rekordzie bibliograficznym katalogowanych pamiętników czy wspomnień kolejne pole 380 – z deskryptorem formy *Publikacje naukowe*. Wszakże, jak już wcześniej zasygnalizowano, niekiedy wydane pamiętniki czy wspomnienia (a także dzienniki lub listy) można zaliczyć do – celowo opublikowanych i stosownie opracowanych – naukowych wydawnictw źródłowych, a nawet edycji krytycznych. Poniżej zaprezentowano taki właśnie przykład. Mowa o pochodzących z 1894 roku wspomnieniach powstańca styczniowego, które wydano w 2018 roku⁵².

52 H. Bukowski, *Wspomnienia powstańca styczniowego*, opracowała D. Lewandowska, Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych, Warszawa-Nowy Jork 2018.

- 045 2_ \$\$\$ d1863 \$\$\$ b d1864
 046 _ \$\$\$ k 1894
 245 10 \$\$\$ a Wspomnienia powstańca styczniowego / \$\$\$ c Henryk Bukowski ;
 opracowała Dorota Lewandowska ; Naczelną Dyrekcją Archiwów
 Państwowych.
 380 _ \$\$\$ a Książki
 380 _ \$\$\$ a Literatura faktu, eseje, publicystyka
 380 _ \$\$\$ a Publikacje naukowe
 386 _ \$\$\$ m Przynależność kulturowa \$\$\$ a Literatura polska
 388 1_ \$\$\$ a 1801-1900
 600 17 \$\$\$ a Bukowski, Henryk \$\$\$ d (1839-1900) \$\$\$ 2 DBN
 648 _7 \$\$\$ a 1801-1900 \$\$\$ 2 DBN
 650 _7 \$\$\$ a Powstanie styczniowe (1863-1864) \$\$\$ 2 DBN
 650 _7 \$\$\$ a Powstańcy styczniowi \$\$\$ 2 DBN
 651 _7 \$\$\$ a Litwa \$\$\$ 2 DBN
 651 _7 \$\$\$ a Polska \$\$\$ 2 DBN
 651 _7 \$\$\$ a Rosja \$\$\$ 2 DBN
 655 _7 \$\$\$ a Edycja krytyczna \$\$\$ 2 DBN
 655 _7 \$\$\$ a Pamiętniki i wspomnienia \$\$\$ 2 DBN
 655 _7 \$\$\$ a Wydawnictwo źródłowe \$\$\$ 2 DBN
 658 _ \$\$\$ a Bezpieczeństwo i wojskowość
 658 _ \$\$\$ a Historia

W polu 600 rekordu bibliograficznego zamieszczono, kluczowy dla różnych form autobiograficznych, deskryptor osobowy autora wspomnień jako na postać, która była świadkiem opisywanych (wspominanych) wydarzeń historycznych. Z kolei w polach 650 wczytano dwa deskryptory przedmiotowe związane z powstaniem styczniowym. Zwrócono przy tym uwagę na istotną dla tematyki pracy przynależność grupową autora wspomnień, a także jego towarzyszy. Warto nadmienić, że poprzez „literackie” pole 386 określono przynależność kulturową autora opublikowanych wspomnień⁵³.

53 W przypadku części publikacji z grupy *Literatura faktu, eseje, publicystyka*, dodajemy odpowiednie „literackie” pole 386. Służy ono do wskazania przynależności kulturowej autora. To zaś wiąże się odpowiednim określeniem cechy językowo-etnicznej. Wypełnianie pola 386 dotyczy między innymi opublikowanych pamiętników i wspomnień, dzienników oraz listów, a więc prac, które w uzasadnionych przypadkach mogą być potraktowane jako wydawnictwa źródeł historycznych. Na temat umieszczania stosownego deskryptora przynależności kulturowej w odpowiednim podpolu pola 386 rekordu bibliograficznego zob.: Biblioteka Narodowa. Przepisy katalogowania. Materiały metodyczne. Przynależność kulturowa – <http://przepisy.bn.org.pl/materiały-metodyczne/przynalezosc-kulturowa> [15.03.2021].

Ostatni przykład dotyczy popularnonaukowego opracowania⁵⁴ poświęconego różnym zagadnieniom związanym z odzyskiwaniem przez Polskę niepodległości na początku XX wieku⁵⁵.

045 2_ \$\$\$b d1914 \$\$\$b d1923

245 10 \$\$\$a Piłsudski, Dmowski i niepodległość : \$\$\$b osobno, ale razem / \$\$\$c Tadeusz A. Kisielewski.

380 __ \$\$\$a Książki

380 __ \$\$\$a Publikacje popularnonaukowe

600 17 \$\$\$a Dmowski, Roman \$\$\$d (1864-1939) \$\$\$2 DBN

600 17 \$\$\$a Piłsudski, Józef \$\$\$d (1867-1935) \$\$\$2 DBN

648 _7 \$\$\$a 1901-2000 \$\$\$2 DBN

648 _7 \$\$\$a 1914-1918 \$\$\$2 DBN

648 _7 \$\$\$a 1918-1939 \$\$\$2 DBN

650 _7 \$\$\$a I wojna światowa (1914-1918) \$\$\$2 DBN

650 _7 \$\$\$a Koncepcja federacyjna Piłsudskiego \$\$\$2 DBN

650 _7 \$\$\$a Koncepcja inkorporacyjna Dmowskiego \$\$\$2 DBN

650 _7 \$\$\$a Odzyskanie niepodległości przez Polskę (1918) \$\$\$2 DBN

650 _7 \$\$\$a Polityka międzynarodowa \$\$\$2 DBN

650 _7 \$\$\$a Ruchy niepodległościowe \$\$\$2 DBN

650 _7 \$\$\$a Wojna polsko-bolszewicka (1919-1920) \$\$\$2 DBN

651 _7 \$\$\$a Europa \$\$\$2 DBN

651 _7 \$\$\$a Polska \$\$\$2 DBN

655 _7 \$\$\$a Opracowanie \$\$\$2 DBN

658 __ \$\$\$a Historia

Tworząc opracowanie rzeczowe niniejszej publikacji, wykorzystano różne deskryptory, w tym dwa deskryptory osobowe (tytułowych polityków), a także

54 Deskryptor *Opracowanie* bardzo często wczytuje się do pola 655 rekordu publikacji popularnonaukowej. Opracowaniem może być jednak także publikacja naukowa, która nie spełnia wymogów stawianych monografii. Na stronie przepisów BN pod terminem „opracowanie” zapisano: „Publikacja książkowa o charakterze naukowym, popularnonaukowym, bądź fachowym omawiająca wyodrębnione zagadnienie w sposób cząstkowy i nieaspirujący do jego całościowego i wyczerpującego przedstawienia. Tematyka opracowania może być szersza od monografii i omawiać w pობieżny sposób kilka różnych zagadnień.” – Biblioteka Narodowa. Przepisy katalogowania. Aneksy. 3. Typy publikacji naukowych i publicystyki. Opracowanie – <http://przepisy.bn.org.pl/aneksy#opracowanie> [17.03.2021]. Dodać tu można, że w przeciwieństwie do opracowania, monografia z zasady ma charakter naukowy (toteż monografią nie należy określać katalogowanej publikacji popularnonaukowej). Warto w tym miejscu przytoczyć następujący, wyraźny przepis BN: „Deskryptor «monografia» otrzymują wyłącznie publikacje naukowe.” – Biblioteka Narodowa. Przepisy katalogowania. Aneksy. 3. Typy publikacji naukowych i publicystyki. Monografia – <http://przepisy.bn.org.pl/aneksy#monografia> [17.03.2021].

55 T. A. Kisielewski, *Piłsudski, Dmowski i niepodległość. Osobno, ale razem*, Poznań 2018.

szereg deskryptorów przedmiotowych. Znalazły się pośród nich, między innymi, wzorce dwóch ważnych, a zarazem konkurencyjnych wobec siebie koncepcji politycznych, które są związane z programami politycznymi oraz działalnością obu polskich przywódców.

Zakończenie

Zastąpienie Języka Haseł Przedmiotowych Biblioteki Narodowej Deskryptorami Biblioteki Narodowej niesie za sobą szereg następstw. Mają one związek i z codzienną pracą bibliotekarzy katalogujących publikacje, i z zachowaniami czytelników, którzy chcą wyszukać w katalogu biblioteki prace poświęcone interesującym ich zagadnieniom.

Indeksowane i wyszukiwane zagadnienia mogą mieć charakter nie tylko ogólny, lecz także mniej lub bardziej szczegółowy – czasami wręcz bardzo drobiazgowy. Właściwe skatalogowanie publikacji historycznej z wykorzystaniem DBN może okazać się bardzo przydatne dla różnych czytelników, w tym także dla historyka lub innego pracownika naukowego, który chciałby znaleźć w katalogu prace, które poświęcono niejednokrotnie mało znanemu wydarzeniu historycznemu, innemu bardzo szczegółowemu zagadnieniu, konkretnej postaci historycznej czy dziejom określonej instytucji czy organizacji.

Przykładowo, dzięki odpowiedniemu indeksowaniu informacji przy pomocy różnego rodzaju deskryptorów, możemy wyszukać w dostępnym online katalogu: syntezy poświęcone historii całego państwa, jak i monografię poświęconą dziejom konkretnej mało znanej wsi; zarówno książki, e-booki lub artykuły o historii określonych grup ludzi, jak i biografie konkretnych osób, rodzin, rodów czy dynastii; tak publikacje na temat historii różnych typów instytucji i organizacji funkcjonujących w danym państwie czy miejscowości, jak i prace poświęcone dziejom konkretnych stowarzyszeń, partii politycznych czy określonych jednostek wojskowych.

Dzięki indeksowaniu informacji deskryptorami przedmiotowymi z zakresu historii, możemy odnaleźć w katalogu prace na temat konkretnych rewolucji, traktatów pokojowych, wojen, bitew czy innych, niejednokrotnie mało znanych wydarzeń lub pojęć historycznych. Jak pokazano w artykule, z tworzeniem kolejnych, niejednokrotnie szczegółowych deskryptorów przedmiotowych z zakresu historii wiąże się permanentne budowanie i rozbudowywanie tezaury z historii. Zawarty w nim zasób deskryptorów jest wykorzystywany

podczas katalogowania następnych publikacji. Aby zaś je skatalogować, często tworzy się kolejne deskryptory. I tak w zasadzie bez końca...

Praktyczna użyteczność informacyjno-wyszukiwawcza opracowania rzeczowego sporządzonego przy pomocy DBN będzie tym większa, im lepsza będzie wiedza katalogującego na temat zasad stosowania i tworzenia różnego rodzaju deskryptorów. Mowa o wiedzy fachowej, która jest pożytkowana na odpowiednie zaindeksowanie informacji z różnego typu publikacji przy pomocy deskryptorów przedmiotowych, osobowych, korporatywnych, geograficznych, chronologicznych, ujęciowych oraz deskryptorów innych typów. Szeroka i zróżnicowana wiedza tego rodzaju jest szczególnie istotna w przypadku katalogowania prac historycznych, jako że podczas przeprowadzania tego procesu powszechnie wczytuje się obok siebie deskryptory różnych typów.

Wypada mieć nadzieję, że refleksje zaprezentowane w niniejszym artykule pomogą innym bibliotekarzom w doborze, a czasem i utworzeniu odpowiednich deskryptorów, które okażą się potrzebne do odpowiedniego opracowania rzeczowego publikacji z zakresu historii.

LECH A. WALKIEWICZ**Subject cataloguing of historical publications with the use of the National Library of Poland Descriptors**

In recent years, the introduction of changes in the methodology of cataloguing historical publications at the National Library of Poland is related to the transition from the Subject Headings Language of the National Library of Poland (JHP BN) to the National Library of Poland Descriptors (DBN).

The first part of the article discusses the different types of descriptors that are commonly used in the cataloguing of history publications. Not only does it indicate the types of descriptors that are more precisely related to the topic and content of the work which are introduced into the fields 600–651 and 658 of a bibliographic record, but also descriptors of the form / type / genre, which are placed in fields 380 and 655 (and sometimes also 650) of the mentioned the bibliographic record of a given publication.

The second part of the article is devoted to the methodology of creating subject descriptors, which are part of a permanently built and expanded history thesaurus (part of the DBN database). Attention is paid to the functions of the librarian taking care of subject cataloguing, which are related to the creation of new subject descriptors and the development of the thesaurus from history. The importance of using appropriate data sources was emphasized.

The third part presents specific examples of subject descriptions of various types of historical publications, that is, items that were catalogued with the use of the National Library Descriptors. Mainly subject descriptions created for various types of scientific books in the field of history are presented, and contemporary publications of historical sources are also included.